

ЎЗБЕК ИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

ЎЗБЕК ИСТОН ЕЗУВЧИЛАР СОЮЗИ
ВА ЎЗБЕК ИСТОН ССР МАДАНИЯТ
МИНИСТРИГИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИКА БОШЛАГАН

9 ДЕКАБРЬ
1983 № 50 (2738)
ЖУМА

СОВЕТ РАХБАРЛАРИ СОВЕТ ХАЛҚИ-

НИНГ ХОҲИШ-ИРОДАСИНИ БАЖАРИБ,

УРУШ ХАВФИНИ ДАФ ҚИЛИШ, ҲОЗИР.

ГИ ВА КЕЛАЖАҚ АВЛОДЛАР УЧУН

ТИНЧЛИКНИ САҚЛАБ ҚОЛИШ ИҶОДА

БУНДАН БУЕН ҲАМ ҲАММА ИШЛАРИНИ

ҚИЛАВЕРИШЛАРИНИ БИЛДИРАДИЛАР.

Ю. В. АНДРОПОВ Баёнидани

ПАХТАЗОР—ЖАСОРАТ МАЙДОНИ

ҚАҲРАМОНЛИК

УЛКАН МАРРАГА яна озгина қолди. Пахтакор элининг ваъдаси ҳаминча вафосига йўлош.

Республикада пахта учун қайғурмайдиган, пахтани ўйламайдиган бирон оғли одам топилмайд.

Ўз ишнинг аъло даражада ва ҳатто замонанинг энг юксак меъёларидан ҳам ошириб бажармайдиган одамларни биз ўз-ўзидан маънан етук одамлар деб билишга одатланганмиз. Ўзини илгор иш мезонига чоғлаган ва илгор иш мезони руҳида тарбиялаган одамлар социалистик меҳнатнинг зарбдор оқимларини яратадилар. Ўз билан ишнинг бирлигига эришадилар. Ўз билан ишнинг бирлиги идеалини эди, эндиликда кундалик иш йўсинимизга, иш усулимига айлана бормоқда. Ўз билан иш бирлиги — бу асли ўртоқ Ю. В. Андропов айтгандай, чинкакам мазмундор ва мазмундорлиги билан самарали ишчиюмдир.

Кундалик ишнинг қаҳрамонлари, аслини олганда, ҳудди мана шундай коммунистик тушунчали кишилардир. Ўзбекистон йигирманчи асрнинг пахта эпопеясини яратмоқда. Республиканинг барча катта-кичик оғли меҳнаткашлари шу шижоат ва қаҳрамонлик эпопеясининг иштирокчилари, яна ҳам тўғрроғи, яратувчиларидир. Дунёда мисли кўрилмаган унумдорлик ва ҳосилдорликка эришилмоқда. Улуғ хирмонлар тикланмоқда. Улар янгича коммунистик коллектив меҳнат — ҳашар — умумхалқ ҳашари билан қад кўтармоқда. Демак, ҳашар — ҳашар эмас, коллектив қудратининг тимсоли. Ҳашарлар омиликор, юрагидан ўти бор кишиларни тарбияламоқда. Улар Ватан манфаатларини ўз манфаатларидан ортиқ кўрадилар.

Долзарб меҳнат майдонларида оддий кишилар ҳақиқий қаҳрамонлик намуналарини кўрсатмоқдалар. Улар ўз меҳнатлари ва унинг катта самараларини тинчлик ишига қўшилган ҳисса деб билишмоқдалар. Ватанимизнинг қудратига қудрат, кучига куч қўшаётганлари билан чин дилдан фахрланмоқдалар. Улар шу оқ олтин миқдорларидан Ватан бахт-саодати янада мустақамроқ заминга эга бўлишини яхши англайдилар.

Пахта учун кураш — янги меҳнат қаҳрамонларини, янгича маънавият эгаларини майдонга чиқармоқда.

Совет адиблари, санъаткорлари мана шу умумхалқ ҳашарида фаол иштирок этмоқдалар. Ўзларнинг эркин, ҳаққоний, илҳомбахш сўзлари билан азамат пахтакорларга, юз минглаб ҳашарчиларга мадад бермоқдалар. Жўшқин шеърлар, ҳозиржавоб очерклар ва репортажлар, жонбадор қўшиқлар меҳнат аҳлининг ғайратига ғайрат қўшмоқда.

Пахта далаларида ҳам янги хирмонлар ҳам янги долзарб асарлар — романлар, достонлар, қиссалар, драмалар, симфонияларнинг нияти туғилмоқда. Ҳеч шубҳа йўқки, улар умумхалқ қаҳрамонлигининг янги бадиий сифатларини ташкил этажак.

Бизда қаҳрамонлик фақатюлда ҳолатларидан эмас, кундалик ўрмушда, оддий иш кўнралида, оддий иш жойинида туғилади. Ҳар бир меҳнаткаш кишининг иш жойида ҳар дақиқа, ҳар бир соатда ўзини тўла намоён этиши — ишда юксак унумдорликка эришмоғи — бу қаҳрамонлик намунаси.

Ҳозир ўз минглаб кишилар Ўзбекистон далаларида мана шундай ибрат бўладиган иш қилмоқда. Хирмонларга сўнгги тоналар тўқилмоқда.

Хирмонларнинг билан сен ҳам юксалавер, эй, азиз ватандош!

НАВҚИРОН ОБЛАСТЬ ХИРМОНИ

Ўзбекистон ССР Езувчилар союзи Навоий область бўлимининг масъул секретари Хосият БОБОМУРОВА ҳикоя қилади

Буюк бобомиз Алишер Навоий номидаги навоирон областини пахтакорлари дастлабки марраи эгалладилар.

Навоий — республикамизнинг сертармок областларидан бири. Саноат ва чорва маҳсулотлари ишлаб чиқариш бўлини биз республикада олдинги ўринларда турамиз. Аммо мўл ва сифатли пахта етиштиришни ҳам областимиз меҳнат аҳли ўзининг интернационал бурчи деб билиди. Қизилтепа, Хатирчи, Навоий, Навбахор районлари асосан пахтачилик бўлини ихтисослашган.

Қизилтепа райони пахтакорларининг бу йилги мислини жасоратлари ҳақида алоҳида тўхташга тўғри келади.

Йил пахтакорлари областда биринчи бўлиб зафар маррасини эгаллаган эдилар. Ундан кейин ҳам бу ерда суръат сўзайтирилмади. Биз йилги-термининг авж палласида ағитиришда сўзайтириш аниқ шундай районнинг бир қатор қўшаниқлари бўлди ва дала меҳнаткашларининг шижоатли меҳнатларига тасаннолар айтиди.

Ҳайвондаги «Партия XXII съезди» колхозни бу йилги

йилги-терим мавсумида республика байроғини устма-уст бир неча бор қўлга киритди. Ҳозиргача бу ҳўжалида пахта тайёрлаш пилани 140 процентдан ошиб кетди.

Раҳим Қодиров раислик қилаётган «Бўҳоро» колхозни бу йил давлатга 2000 тоннадан кўпроқ илгичка толали пахта етказиб берди. Аниқ шунингча толали пахтаининг примдан ортиги уруғлик сифатида қабул қилинган таҳсинга сазовордир. Колхознинг И. Бозоров, С. Соҳибов, М. Раҳмонов, Н. Сайдуллоев ўртоқлар раҳбарлик қилмайдиган бригадаларида ҳосилдорлик 45 — 50 центнерни ташкил этди.

Ҳа, ҳосилдорликда рекорд кўрсаткичларга эришган колхозлар, совхозлар бригадалар оз эмас. Навоий районидаги «Коммунизм» колхозининг Иброҳим Ҳасанов раҳбарлик қилмайдиган бригадаси 90 гектар ернинг ҳар гектаридан 60 центнердан ошриб пахта олди. Қизилтепа районидagi «Ленинград», «Москва», Хатирчи районидagi «Ўзбекистон», Карл Маркс номидаги колхозлар областнинг «Хурмат тахтасига» ёзилган.

Шу кўнларда пахта далаларида бўлган киши азамат турли меҳнат қилаётган ишчилар, студентлар, ўқувчиларнинг кўради ва уларнинг ҳўжматига офаринлар айтди. Область пахтакорлари дала қолган ҳосилини ҳам йиғиштириб олиб, зинамадан қилинаётган шараф билан бажармагунча суратини бир дақиқа ҳам сўзайтирмайдилар.

СССР Олий Совети Президиумининг Фармони

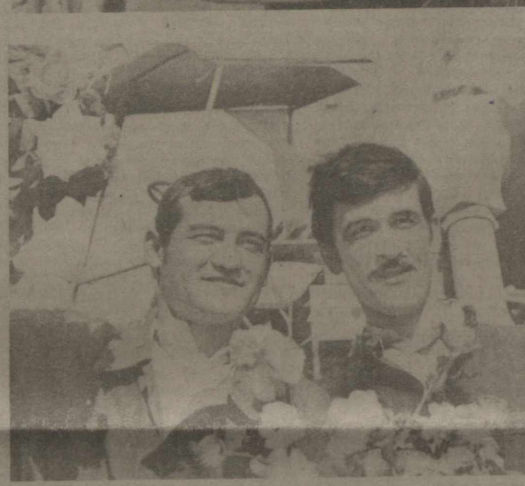
Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институтини «Хурмат Белгиси» ордени билан мукофотлаш тўғрисида

Филология фанини ривожлантириш ва илмий кадрлар тайёрлаш соҳасидаги хизматлари учун Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институти «Хурмат Белгиси» ордени билан мукофотлансин

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ю. АНДРОПОВ

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари Т. МЕНТЕШАВИЛИ

Москва. Кремль. 1983 йил 7 декабрь

Фотима Исроиловнани номики Ёўзда ҳўрмат билан тилга олишди. Ф. Исроилова бошлик бригада пахтакорлари районда биринчилик қатори маррага келишди.

СУРАТДА: Илгор бригада бошлиғи Ф. Исроилова.

Илгор район, Сельвадор Альенде номидаги совхоз маҳинизаторлари Чоршанба Холтўраев ва Жаббор Қурбоновнинг ҳар бири мавсумда 250 тоннадан пахта тердилар.

А. ТУРАЕВ фотолари

ҲАЛИМА НОСИРОВА ЮБИЛЕЙ ОЛДИДАН

Ўзбекистон ССР Маданият министрлигида атоқли ўзбек совет санъаткори, СССР халқ артисти Ҳалима Носирова юбилейини ўтказиш ташкилий комитетининг мажлиси бўлиб ўтди.

Мажлисини Ўзбекистон ССР маданият министри З. Раҳимбобоева олиб борди. Юбилей таъйергарлигининг барча ташкилий масалалари ва таъдбирлар кўриб чиқилди.

Ғафур Ғўлом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти Ҳалима Носирова ҳаёти ва ижодига бағишланган альбом китобни уч тилда нашр этишни ақуллаган, Тошкент музикали езувлар студиясини

санъаткорнинг ижодий портрети ҳақида граммластикналар ҳаққаретгани, ҳўжматли фильмлар студиясини махсус фильмини суратга олганини маъмурий билан қайд этиб ўтди.

Санъаткорнинг юбилейини ўтказиш шу йилнинг охирига мўлжалланади.

М. Горький номидаги Москва Бадиий академия театрининг Тошкентдаги гастрольи хўжасига етди. Москвалик санъаткорлар билан хайрлашган олдиндан муҳимимиз театрининг етганчи артистларидан бири, РСФСР-да хизмат кўрсатган артист С. КОРКОШОВ билан суҳбатлашди.

Тошкентдаги гастрольи миз жузда қисқа бўлса-да, республика партия ва ҳўкумати санъаткорларимиз меҳнатини юқори баҳолади. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонида кўра театримиз Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан тақдирланди.

Бу мукофот бизни юқори севинтирди. Гастрольимизнинг охири кўни республика маданият министри ўртоқ З. Раҳимбобоева бу мукофотни коллективимизга топширди.

Гастрольимиз нияҳтда мароқли ўтди. Унинг барча иштирокчилари қалбларидан олам-олам заъв-шаъқ билан қайтмоқдалар. Бундай гастроллар тез-тез бўлиб туришини бизлар қанчалик хоҳлаётган бўлсак ҳам шунчалик истаймиз. Шу боис бизнинг ғўзал пойтахтинизга таширф буюрганимиздан беҳад хўрсандимиз.

Тошкент шаҳридаги уйсулик комбинатида ҳам бўлиди. Бу йилги мароқна ишчилари бажарётган улуғвор ишлар бизнинг қалбимизни ҳўжасига солди. Бу учрашув ва суҳбатлар ўз ижодимизга янада маъсулия билан қарашимиз, замонашларимиз образини қандай бўёқлар билан бойитишимиз лозимлигини кўрсатди.

Ўзбекистон Театр намининида бўлган семинар-суҳбат ҳам мароқли бўлди. Театр санъатининг ривожини бизлар кўрдилар.

Тошкент шаҳридаги уйсулик комбинатида ҳам бўлиди. Бу йилги мароқна ишчилари бажарётган улуғвор ишлар бизнинг қалбимизни ҳўжасига солди. Бу учрашув ва суҳбатлар ўз ижодимизга янада маъсулия билан қарашимиз, замонашларимиз образини қандай бўёқлар билан бойитишимиз лозимлигини кўрсатди.

ТИНЧЛИК—ХАЛҚЛАР ОРЗУСИ

«Табиб табиб эмас; бошиндан ўтган табиб», дейди доно халқимиз. Зотан, уруш даҳшатларини, унинг азоб-уқубатларини бошидан кечирган совет халқи уруш нимагинини жузда яхши билиди. Шунинг учун ҳам коммунистик партиямиз, бутун халқимиз Улуғ Ватан уруши туғанган кундан буён ҳамон уруш оловини ёқувчиларга қарши курашиб келади. Бутун дунёда тинчлик ҳўкмон бўлиши, эллар-элатларнинг осмонидан қуёш мусаффо чарақлаши, ер юзининг ҳар бир хонадонидан боланинг беғубор кулгиси жаранглаб туришини истайди.

Бу кураш жаҳон тинчлик сева халқлари, бутун тараққийпарвар кўчлар ҳўжис-истаги билан ҳаминча ҳўмоҳанг бўлиб келди.

Бутунни кунда эса у ўзининг ҳал қилувчи даврига кирди. Инсоният олдида ҳаёт-мамат масаласи кўнда-ланг турибди. Албатта, оқил кишилар бу масалада ҳаёт йўлини, тинчлик, осудалик йўлини танлашлари турган

гап. Бироқ, бойлик вас-васасига учраган миллиардерлар, уларнинг раҳбари Рейган халқлар ҳўжис-иродасига қулоқ тутмай, жаҳонни ўз майларига кўра бошқаришни ҳаёл этмоқдалар. Жаноб Рейган ҳўзир ўзи тўқиб чиқарган мўдҳиш, фожели спектаклга режиссерлик қилмоқда. Бу спектаклнинг хотимаси нияҳтда даҳшатли бўлишини, ундан фақат томошабинлар эмас, ижрочилар ҳам оғир азийт чекишини билармикан! Ахир, ер юзи саҳна, ҳаёт спектакль эмас-ку! Билиб туриб ўт билан йўналишга, бутун-бутун халқлар тақдирини ҳафв остида қолдиришга ним ҳўқуқ берди уларга? КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиуми Раиси Юрий Владимирович Андроповнинг Баёнидани

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

Истагимиз

Шукур БУРҲОНОВ СССР халқ артисти

Биз партия ва ҳўкуматимизнинг бутун жаҳонда тинчлик ўрнатишга эришиш йўлидаги барча хатти-ҳаракатларини қўллаб-қувватлаймиз.

ТИНЧЛИК-ХААҚЛАР ОРЗУСИ

Восит САЪДУЛЛА

ДОРИЛОМОН ЮРТ

ЎРТОҚ Ю. В. АНДРОПОВНИНГ
БАЕНОТИНИ ҲАҚИД

Эй, Оқ уйнинг қора юрак гумроҳлари,
Капиталнинг жағи тоғмас маддоҳлари!
Халқ олдига олтинларнинг қудрати ҳеч,
Сурган тубизни ҳаёларнинг роҳати ҳеч,
Минбарлардан жанг соласиз қуйдириб жон,
Бақиринглар, қақиринглар турфа харон.
Ҳаммасида «совет хавфи» ваҳимаси,
Ҳаётга инд уйдирмангиз уйдирмаси.
НАТОсини аввал лаббай дегизиб у, —
Энди бизга солмоқчидай бўлар кутку.
Қутқуларни боболаринг қилиб кўрган,
Оқибати ёмонлигин биллиб кўрган,
Гилтерин ҳам бизга қарши қайраганлар,
Юртим вайрон бўлган чоғда яйраганлар,
Уша очқўз боболаринг инди қайи?
Ерга борди қаро ният отган тани.

Керикликдан у чоғларини унутиб сен,
Адлу инсоф йўринини қуритиб сен,
Чегарамиз бўзиб ўзга ниқоб билан,
Ичи тўла ёмон ният асбоб билан,
Яна бизни қотилликда айблайсан,
Алал-ошкор ҳақиқатдан ҳайқмайсан.
Сарҳадимиз бузган ҳар бир хўнқор,
Қўнмишда бўлиб кетар шундай гўбур.
Советларнинг тоғибона юришларин,
Босқинчиға зарби қаттиқ урушларин,
Ҳақон билур, сен билмасанг, билгил жаноб,
Жаҳонгирлик орузларинг асли сароб.
Тинчлик десан, бизни ожиз, кучсиз дема,
Фидойилик баҳрида бағримиз Нема.
Юртимизнинг ҳимояга яраймиз биз,
Эл тинчлигин лекция оқо санаймиз биз;
Чуқки бизнинг тилагимиз тинчлик доим,
Бўлмасин ҳеч жаҳонда қўнмат қойим.
Ундан кўра эл қўлайсин, бог қўлайсин,
Қават-қават уш висол чоғ қўлайсин.
Жаҳонгирлик васвасанг қўй, у туш, ҳаёл,
Уруш ҳеч вақт бермаган жаҳонга қамол.
Салб уруш — сафатангиз тўхтат шу он.
Вайсанишдан безор бўлди буткул жаҳон.
Мамлакатим ўз эркида, ўз тараида,
Тинчлик — дейди ҳар Баёнот, ҳар арзиди.
Амин бўлқин, Совет юрти дорилмон,
Жаҳон тургунча боқийдир одил замон.

ФАРФОНА водийси пахтакор-
лари бу йилги ғоз қийин
об-ҳаво шароитида ҳам
қачонгидан мўл «оқ олтин»
хирмони бунёд қилдилар.
Лек пахтазорларда ҳамон
қураш сусайган эмас. Ҳар уч об-
ласта ҳам деҳқончилик мада-
ниятининг ўзига хос мактаб-
лари борлиги турфали ана шун-
дай зафарлар қўлга киритил-
моқда.

Биз яқинда Намангандаги
«Ленинград» колхозига бўлиб,
бунга яна бир бор ишонч ҳо-
сил қилдик.
Одамнинг қадри нима би-
лан ўлчанади? Пешона тери
тўкиб қилинган меҳнатнинг, би-
ровга қўрсатилган муруват-
нинг, ахшилик йўлда чекилган
заҳматнинг акри-муқоти нима?
Кай ҳолда инсон қў-
лани кунинг ширини айтди?
Умуман, инсон ҳақиқатининг
табиғатининг тайин чегараси бор-
ми?

Ҳомидхон Маммажонов бун-
дай саволларга қўлдан бери
жавоб топишга уринди. Ле-
кин ҳаётда ҳеч бир муаммога
олдиндан тайёрлаб қўйилган
нақд жавоб йўқи, киши дарров
муроидиға етиб, қаноат ҳосил
қилса. Инсон умри изланишда
кечади; қандай яшаш ҳақида
бош қотирди, қай йўсин меҳ-
нат қилиш, қимил билан дўст-
лашиш, қандай мақсадлар учун
қуралиш, ерга, она табиятга
қандай муносабатда бўлиш —
бар-бариси ҳақида пухта ўй-
лаш лозим. Инсоннинг қадри
мана шуларнинг пировард на-
тижасида маълум бўлади.

Худди кеңағида эсида, «Ле-
нинград» колхозига раис бўл-
ган дастлабки кезлар ҳадеган-
да иши юришармади. Ер
ўша-ўша, неча йилдан бери
пахта экилади. Одамлар ўша-
ўша, эсини танганидан буйи
деҳқончилик қилишди. Сув
озайиб қолгани йўқ, қўш жой-
идан жилиб кетгани йўқ, у
раис бўлмасидан олдин қандай
бўлса, шундайча жойида ту-
рибди. Фақат ишининг унуми
йўқ. Ҳўзаларни тоқидан чиқар-
иб унуммай ян ўт босиб
қолаверди, ниҳолларнинг ас-
жи паст. Одамлар истар-иста
мас далага чиқиб, фақат саба-
би тиркичкилик қўл учкида ги-
мирлашди. Нега бундай? Не-
га улар ўз меҳнатларини қан-
вомайидан, кўп нарсаларга
бефарқ қарайдиган бўлиб қо-
лишган?

Ҳомидхон ака бундай кайфи-
ятнинг ғоят хавфли эканини,
агар ишлари юришиб кетишини
истаса, одамларнинг дилига
илдиз отиб кетган ҳафасаласиз-
лик, бефарқлиқни йўқотиш
лозимлигини ахши билди. Би-
роқ кишиларни муайян кайфи-
ятдан чиқариш, уларни бошқа
йўлга солиб юбориш осон
эмас. Холва деган билан оғиз
чучийвермайди. Бунинг учун
аввало одамларнинг ишончини

қозониш зарур, токи иккилан-
май ораксидан эргашсин,
ерга ҳалол муносабатда бў-
лишини ўрганишсин.
Ҳомидхон ака ҳисобидан
чиққан раис, кўнглидан кетган
гапларни одамларга рақамлар
орқали тўнда қилиб тушунтир-
ди; ҳозир ҳар меҳнат кунига
шунчадан пул олаётганлар, да-
ромат рўзгор тобратига
аранг етди, агар бешбарчақ
иш тутсан, ерларнинг аҳолини
ахшиласан, минерал ўғитларни
меҳрида ва вақтида ишлат-
сан, заҳарли кимёвий дори-
ларга сарфлангандагидек қоп-
қоп пулларни тўмаб, биологик
қураш усулига ўтсан, энг му-
ҳими ҳалол ишласан, даромад
фасли сўнг қўлаяди, орзу-ха-
васини қана беш-ўш танга орти-
қарсан, тўкин-сонини ашайимиз.
Ахир, дунёга келишдан мақсад
факат белимизни майнштириб
меҳнат қилиш эмас-ку, вақтида

нинг баҳри-дили очилади. Би-
роқ бу ишларга ғаш келиб,
юрагини ҳасад ўртаганлар ҳам
топилади. Ундайлар: «Қишлоққа
шунча қурилиш шунча ҳашам-
нинг нима кераги бор!» қаби-
лидаги гапларни тарқатишди.
Ҳомидхон ака бундайларга
ҳам олдиндан жавоб тайёрлаб
қўйган эди, «Қишлоққа ҳа-
шамати, юксак бинолар нима
учун керак!» Одамлар нўкул
равериб, шунга кўникиб, мос-
лашиб қолмасликларни учун-
ли.

«Шунча пул сарфлаб бинолар-
га гул чечиб, ганжкорлик усу-
лида зев бериб, исмиқий
нақшлар туширилган ўймакор
эшиклар ўрнатиб шартиндиги»
«Шерт. Агар одам гўзал на-
рсаларни, қиройли Беақларни
кўрмаса кўнгли басир бўлиб
қолади. Тўғри, деҳқон ҳамиша
табиат қўйнида гўзалликка кў-
милиб юради. Бироқ одатий

инсон хотираси нечоғли эъ-
золашмиш амин бўлади.
Унинг назарида тадбиркор
рақбар биринчи галда одам-
ларнинг аҳвол-руҳинини, қан-
ча одам дам олишга кетгани,
қанча хонадонда тўй-ҳашам
бўлганини сурштириши лозим.
Ахир, дунёдаги ҳамма ноз-неъ-
матин инсон яратди, унинг
меҳнатини ҳам, ўзини ҳам
қадрлаш, юрагига қулоқ тутиш,
талабларини бажариш керак.
Хўжалик, район, вилоят раҳ-
барларининг бундан улғу вази-
фаси бўлмаслиги лозим.

У бир-бир босиб музей то-
монга юрди.
Музейга қўйилган ҳар бир
хўжалик, йиллар ўтмиши билан
сўргайиб, кетган хатлар, киш-
лоқ Советдан берилган аска-
лар, юрқаларни энг тира-
тадиган машўм қора хатлар,
жанггоҳлардан келтирилган
марҳумлар тоқи, қирган гил-
залар, портламай эгиз босган
гранаталар — бари урушга ай-
тилган рақдия, одамларни
хўшёрликка, инсофга, аҳиллик-
ка даъват этувчи бир индо.

Эндиликда ҳарбий хизматга
чақирилган ёшлар музей ко-
нчаларини айланиб чиқши расм
бўлган. Ёшлар қанча одамнинг
ёстигини қуритган гилзаларни,
портламай қолган гранаталарни,
ёлчилик қийилмаган тўну
чала қолган хатларни кўздан
кечирди, тоқи киндик қони
томган тупроқни суюшини улар-
дан ўрганин. Янги турмуш
қураётган ёшлар ниҳондан ўт-
ган, албатта бу ерга олиб ке-
линади, тоқи, бир-бирини
қадрлашсин, турмушининг бори-
га ҳам, йўғига ҳам қаноатли
бўлишсин, улар эришган шоду-
монлик жон эвазига қўлга ки-
ритилганини унутмасин.

Бугунги кунда «Ленинград»
колхоз фақат райондагина
эмас, Наманган областидаги
илгор хўжаликлардан бири, ўн-
лаб пахта усталари, доғдор
қарамонлар етишиб чиққан.
Бу колхоз деҳқонлари эриш-
ганга етганларини бошқаларга
ибрат қилса арийди. Бироқ
Ҳомидхон ака ўта талабчан
одам, бу ютуқлар тўхтама эмас.
Қишлоқлик ахши хислат,
уни асло ношукорчиликка йўл
маслик керак. Ношукор одам
мудом ҳаётдан оқийди, Ҳо-
мидхон ака эса ақсинча, қилган
ишларидан кўнгли тўлмайди.
Пахта деб йил ўш икки ой тер
тўхтаган деҳқонга яна ахши-
роқ шароит яратиб беришни,
турмушини фаровонлаштири-
ши, орзу-ҳавас қилиши учун
имкон беришни истайди, тоқи
одамлар пахта борлиги учун
ишаматганини, ақсинча ер
юзидagi жамкии ноз-неъмат-
лар инсофга аталганини ҳис
этишсин. Зотан, ер юзиди
инсондан улғу зот йўқ!

ҲАБИБ САЪДУЛЛА,
ЭМИН УСМОНОВ,
АБДУЛЛО НОСИРОВ

ЕЗУВЧИЛАР ПАХТА ДАЛАЛАРИДА

ЗАМИНГА, ИНСОНГА МЕХР

йўйи-қулгига, сайру саёҳатга
ҳам ишкон топишимиз керак.
Мўхташам уй-жойларда яша-
сан ярашадиган пайт келди.
Раиснинг бу гаплари аввали-
га одамларга эриш туюлди,
кўпроқ ишлатишнинг бир йўли,
янги раҳбарнинг қийласи, деб
тушунишди. Ҳомидхон ака ўз
сўзида устивор одам, биринчи
галда алмашлаб экишни кенг
йўлга қўйди, олимлар билан
бамаслаҳат гўша зараркунаде-
ларига қарши қурашнинг био-
логик усулини қўйлаи бошлади,
ҳар бир деҳқон билан алоҳида
гаплашиб, билмаганини ўргат-
ди, билганини ўргатди, одам-
ларнинг тўйида бош-қош, эса-
сида ҳасасаси бўлди.

Мана энди ордан талай йил-
лар ўтган. Инсоннинг қадри-
қиммати ҳақида бош қотириб
ўтирибди. Вақоланки, шунча
иллик уми беҳуда ўтмаган,
одамларнинг қалбига ўз меҳ-
натига илос, эртанги кунига
ишонч уйғотган одамнинг ўзи
ҳар қанча олқишга сазовор
иш экани ҳақида ўйламайди.
Бу йиллар бадалда қанча во-
қеалар содир бўлди: мўхта-
шам идора қурилди, клуб,
меҳнат шон-шўхрати музейи,
маданий хизмат қомбинати,
мактаб боғчалар барпо этил-
ди. Бу биноларни беэаш учун
қўли гул усталар топиб келин-
ди. Колхоз идораси, клуб, му-
зей биноларига шундай нақш-
лар ишландики, қўрган одам-

қўрган-кечирганларни бошқа
бир нарсалар қийсанмасин,
унинг мафтуноқлигини теран
ҳис этмайдиган. «Музейчи! Қи-
лоққа музейнинг нима кераги
бор!» «Музей ҳаммасидан ҳам
зарурроқ. Бу даргоҳ ўтамининг
ойнаси, инсон босиб ўтган йў-
лини, рўшнорлиқ чеккан заҳ-
матларини рўй-рост қўрсату-
чи далиллар маскани. Тўғри,
музейни ташкил этишда йўл
қўйилган қамчиликлар ҳам йўл
эмас. Базис масалаларга бир-
ёқлама қаралиб, ўтмишини ўри-
нчи қоралган жамкилар бор.
Бироқ хайли жиҳати кўпроқ.

Хар хил гап-сўзлар бўлаве-
рар экан. Йиллар ўтиб, амалга
оширилган иш қолар экан. Ма-
на энди «Ленинград» колхоз-
даги музей Наманганга қадим
ранкида қилган одамларнинг
зиёратгоҳига айланиб қолди.
Уни ҳозирги, қўрса арийдиган
ҳолга келтиргунча озмуноча
машаққат чекилди! Иккилоқ
йиллари ҳақида ҳикоя қилувчи
хўжатлар, фотосуратларни то-
пиш аниқликка қийин бўлди. Улғу
Ватан урушига кетганларнинг
хўжатлари ҳам бут эмас экан.
Қўлларнинг номи ҳарбий ко-
миссариатдаги рўйхатда бору,
аммо биронте хўжатга сак-
ланмаган. Бу ишга уруш қет-
нашчиларининг ўзлари, мактаб
ўқувчилари жалб этилди. Му-
зейдаги чарм папкаларни ва-
рақлаган киши бу қишлоқда

Фойдасиз. Диагноз — глауко-
манинг оғир формаси. Бемор-
ни қабул қилиб олдик. Узоқ
теширишдан кейин болалиқ-
да шикастланган қўзнинг опе-
рация қилиш керак, деган
тўхтамга келдик. Ҳозир ота-
хонинг қўрув қобилияти ўн
процентга тикланди.

—Ишингизда қандай му-
аммолар бор?
—Эҳ, ў! Сизга қанча му-
аммо керак? — Қўлади.
Шифохонамиз учун янги бино
қурилиш кен қулоқ ёймаёт-
ганини, энг замонавий мед-
техника сотиб олиш билан
боғлиқ қийинчиликлар, аҳо-
ли ўртасида профилактика
ишлари олиб бориш. Ҳазил-
ми, биргина шаҳарнинг ўзи-
да эллик минг киши яшайди.
Минимал шароитларда ишла-
ётганимизни-ку, айтмаёқ кўя
қолай. Аммо барибир илға-
рилаб кетялмиз. Бундан бир
неча йил аввал нодир ҳисоб-
ланган операция эндиликда
оддий юмуш бўлиб қолди.
Масалан, баъзан кўз гавҳари
хиралашиб, тамомаи ишдан
чиқари. Бу ҳолда операция
қилиш орқали беморга суъй-
ий кўз гавҳари қўйилади.
Тожикистонлик Раббим Тўра-
ев деган болага 1976 йили
ана шундай суъйий кўз гав-
ҳари қўйиб, унинг қўриш қо-
билиятини тўла тиклагандик.
Демоҳчаники, бу мураккаб
операциянинг ҳам методика-
сини ишлаб чиққанмиз.

—Сизни танаҳо ўш опера-
ция қилди, дейишди...
—Шоғирларим бор. Опе-
рация ўтказишни ўрганишчи-
ли. Барбери энг қийин иш-
ни ўзим бажаришми керак.
Демак, тоқи шоғирларим
операцияни мендан яхши қи-
либ бажарганлариди қадар
давом этди. Ҳозир уларнинг
операция қилиш услуби
шақланмоқда.

Суҳбатдошим фақат кўз
касаликларини оғир давлат
ҳақидагина гапириб қолмай-
ди. У инсон ҳақида, унинг
ўз касбияга бўлган садоқати
ҳақида ҳам гапирди...
СССР Солиқини сақлаш
аълоҳисни Мардон Хўназа-
ров бошчилигида операция
бригадаси стерилишган хо-
нага кириб кетди. Демак,
буғун ҳам кимлар учундир
бахтли кун. Шифохонанинг
қабулхонасида эриш чоғи
одам тўпланиб турарди. Бу-
лар собиқ беморлар — энди-
ликда кўзлари қароган, ола-
си, мактаби, меҳнат коллек-
тивини қучоғига қайтаётганлар.
Юзлариди табассум ўйнайди.
Не бахтли, учун учун қадр-
дон бўлиб қолган халоскор-
лар билан хайралишиш соати
етиб келди...

Ш ИФОХОНАНИ тарк
этар эканман, Н. Г.
Чернышевскийнинг қўйидаги
сўзлари ҳақда чарх урарди:
«Дунёда докторнинг меҳнати
даш ҳам унумлироқ касб бў-
лиши мумкинлигини тасавур
қилмайман! у одамларнинг
соғлигини сақлаб қолдиш ёхуд
қайта тиклаш орқали жам-
ията шундай кучларни қайта-
ти берадики, унингсиз ўша
кучлар ҳалокатга юз тутган
бўлар эди».

ШЕРАЛИ СОКИН

СОҒЛИГИМИЗ-ПОСБОНЛАРИ

КЎЗ ҚОРАЧИГИГА ҚАСИДА

ИНСОН ҳаётини гоҳо та-
содиқ ҳал қилади, де-
йишади. Бу гапни фақат та-
қдор одамларгина эмас,
баъзан меҳнатсевар, иро-
дали, қобилиятли кишилар ҳам
айтишади. Улар гўё ўз тақ-
дирларини қандайдир та-
содиқ эмас, балки ўзлари ярат-
ганларини тан олганлари кел-
майди. Денов шаҳар кўз ка-
саликларни шифохонаси ми-
кроирурги Мардон Хўназа-
заров ҳам ўзини медицина
оламинг тасодиқини ишчи ту-
шиб қолганлардан деб била-
ди. Сирасини айтганда-ку...
Таржиман ҳолдан сатр-
лар:

—...Алқисса, қизча бир
қултум сув учун ёвуз ўғай
онансиз чап қўзини ўйиб бе-
ришдан ўзга қора тополмай-
ди. Тушга яқин иссиқ яна
ҳам зағбига олиб, саҳро то-
вадай қизибди.

—Қанча кетялман. Бир
қултумни сув бўлса эди...
—Майли, қизим. Фақат...
Хар гал эртаси шу ерга ет-
ганда, Мардон йиғлаб юбо-
рарди:

—Энажон, айтинг, Наси-
банинг қўзини ўйишмасин!...
Болаликда эшитгани бу эр-
так бир умр унинг хотири-
сида сақланиб келади, ҳар
гал уни эслаганда, кўзлари
ачишиб кетганини ўзи ҳам
билмай қолади. Кейин онла
бўлса қулфат тушиди... да-
дасининг кўзлари ожиз бў-
либ қолди. Наҳот қидириб,
бормаган жойлари қолмади
хисоб. Самарқандда кўз
касаликларни шифохонасида
ўтказилган операциядан ке-
йин надары бузрукворнинг
қўриш қобилияти қисман тик-
ланди. Юқорида энг эр-
так билан эртаси учун энди
бошқача маъно касб эди.

Кўзини инсон ҳаётида
ночоғли муҳимлиги рўй-рост
дамоқчи бўла бошлади. Ахир,
бебаҳо нарсани ардоқлаш,
тўғрисида гал кетганда,
одамлар: «Кўз қорачиқдай
сакла!» — дейишлари беэиз
эмас эканда...

Операция хосани.
Димоқларга спирт, эфир,
йоднинг ўткир ҳиди уради.
У аввал совун, кейин мах-
сус эритмада кўзларини чўт-
ка билан эримасдан ўн ми-
нутлар чамаси обдон ишчи-
лаб ювади. Ниҳоят, жарроҳ-
нинг кўзлари стерилишди.
Операция бригадасининг
қолган аъзолари: ассистент,
шифохона врач, Таштемир
Қаландаров, тиббий ҳамшира
Елена Александровна, сани-
тар Валентина Краснова ҳам
тайёр туришди. Бу ерда
ҳамма нарсга — уст-боз, жа-
роҳлик асбоблари, ҳатто ҳаво
ҳам стерилишган. Тезда
операция майдонига соя ту-
шурмайдиган улкан лампа
бирдай нур сочиб туради.
Операция столига саксон уч
тақим ойна — Норов Саломов
ётиқилади. Унинг қўзи на-
таракта дардида мутало бўл-

ган, яъни кўз гавҳари хира-
лашиб, беморнинг ўнг қўзи
кўп йиллардан буйи қўрмай-
диган бўлиб қолган. Агар
операция қилинмаса, хавфли
лард соғ кўзга ҳам таҳдид
солиши мумкин.

Дастлаб Саломовнинг кўз
соққисига нерв тоғларини
вақтинча қарақ қилиш учун
қориниша ретробулбар
инъекцияси юборилди. Бун-
дан ярим соат илгари эса
бемор оғриқни сезмайдиган
пиримидол ва диморол қа-
бул қилган. Шундай кўз ка-
саликларни операцияси маҳа-
ли камдан кам ҳолларда нар-
коз берилади. Қўнчча ма-
ҳаллий анестезияда билан ки-
фояланади. Махсус мослама
воситаси орқали — кинрик-
лар очилиб ёпилиб, опера-
цияга ҳалал етказмаслиги
учун —қовоқ кенгайтирилади.
Операция майдон тайёр.

Таржиман ҳолдан сатрлар:
Қўлида медицина институ-
ти педиатрия факультетини
тамомлаганлиги ҳақида дип-
лом. Унгача тедоголиқда
ҳам суяги қотган деса бўла-
ди — мактабда икки йил му-
аллимлик қилган. Аммо ба-
ри бир кўз касаликларни бў-
йича жарроҳ бўлиш тўғриси
устун келди. ТошМИДА опе-
ратив офтальмология ихтисо-
си бўйича субординацияда
ўқий бошлади. Кўз касал-
ликлари хирургиясининг санъ-
ат даражасига етказган олим,
Ўзбекистон ССР бош офталь-
мологик Муҳаммаджон Коми-
лов кўли остида шу ихтисос
сирларини ағдалди. Клиник
ординатураны тамомлаб, кўз
касаликларни бўйича йирик
мухтаассе, москвалик олим
Михайл Краснов, областинг
бош офтальмолог Иман Бўд-
ков (у ҳозир Староволл ўл-
касиди ишлайди) ёрдамида
мустикал операциялар ўт-
казди. Москва, Ленинград,
Одесса офтальмология кли-
никалари, Уфа кўз касал-
ликларни илмий текшириш
институтин билан муштахам
алоқа боғлаб, Совет ва чет
эл фани ютуқларини ўлаш-
тириш борасида орқад қол-
маслиқка тиришди. Шу та-
риқча, ҳар бир операция жар-
роҳ учун тақорлармас экан-
лигини, бир-биринга ўхшаш ик-
ки операция ҳеч қачон бўл-
маслигини, ҳар бир инсон
ўзигача бир олам бўлганини,
одамдод бошига тушган дар-
даамлар ҳам муталоқ инди-
видуал эканлигини, қолавер-
са, соғ одамнинг меҳнат мах-
суси ҳам соғлом бўлишини
чуқур англай бошлади.

Лаблир қимтилган, опера-
ция столы узра тўрт жуфт
нигоҳ қақнайди. Мана, жар-
роҳнинг қўлидаги митти
скальпель заргар учунгина
қос бўлган ўта аниқлик би-
лан ишга тушади. Салгина
бежо ҳаракат қилинса, қў-
зини рангли пардаси, шиллиқ
парда, шох пардасига ҳеч
нарс билан қоплаб бўлмай-

—Ярим процент миндори-
да пирамидаи юборинг...
Ҳамшира Елена Кирилло-
ва шу заҳотиёқ жарроҳнинг
иродасини бажо келтирди.

—Беморнинг ортиқча бе-
зовта бўлмаслиги учун шун-
дай қилинди, — дея изоҳ бе-
ради ҳамшира. Операция хо-
наси узра яна сукунат чўка-
ди. Бу сукунатни ора-сари
жарроҳлик асбобларининг ши-
рқилиш, операция бригадаси
аъзоларининг бўғиқ ово-
зи бузди, холос.

Таржиман ҳолдан сатрлар:
Хуллас, натижада шаҳар-
даги кўз диспансери ўғтиз
деб ўрнйли мустанфил шифо-
хонага айланди. Ҳозир ўн-
лаб сон элликтага етказил-
ган. Булар, албатта, айташ-
қа осон. Ох, у дастлабки
пайтлар қўнчиликнинг ука
ишончидоқли билан қарал-
лиқ... Тўғрида, одамлар
пойтахтдаги энг замонавий
кўз клиникасига юрак ютиб,
эўрга борарди-ку, ерда бўл-
са, аллақандай «бушлоқ та-
биби» мураккаб кўз опера-
циялари ўтказишга даъвогар
чиқиб ўтирибди! «Кўз жар-
роҳлиги, бу энди, алоҳида
олинган ихтисос. Парҳезга
ойин қилиш, доривор тўғхлар
билан беморга ёрдам берол-
майсан, Хўназаровлар!» —де-
ган сўзларни неча бор эшит-
ган, у. Устига-устак, район ва
областдаги айрим раҳбарлар
ҳам билибми, билмасданими,
ишга вақтинча ҳалал етқа-
зишди. Диктантазлик. Иш шу
даражага бориб етдики, ё-
тиқдош Менагор ҳам:
«Қўсангиз бўлар экан, шу
ишчи. Ундан кўра фаранд-
ларингизни ўйланг!» — де-
ди.

ОРАДАН у дақиқа ўтиб,
хиралашган кўз гавҳари
музлатилди ва махсус аппа-
рат билан охишта «сўриб»
олинди...
—Эна, қара-и-чи, нима қи-
риляпти?
—Шифти кўрпяман.
—Энди-чи?
—Қўлингизни кўрпяман.
Умрингиздан барака топинг,
ойна, — дейди дардан фо-

риғ бўлган она Сурхондарё
шевасида.

Таржиман ҳолдан сатрлар:
Илгарилари кунига ўн ик-
китағча операция ўтказилар-
ди. Чарчаш ниялигини унга
бегона эди. Бунинг устига
набат ҳам жуда катта: одам-
лар операция қилишни илға-
либ нитзорлик билан қуттиш-
ди. Шифохонада ҳаёт ҳозир
нормал изга тушиб олган.
Ҳафтаинг уч кунда опера-
ция ўтказилади. Бирвара-
кайча беш-олтитағча опе-
рация қилинган тўғри келади.
Ундан кўнчига операция бри-
гадаси шикоят қилди: «Иш-
ни жуда кеч тутатимиз».

Энди операциянинг қал
қилувчи палласи бошланади.
Иккиламчи глаукома, яъни
кўз томиларида қон босими
ошишиб келиб чикмаслиги
учун кўз рангли пардасининг
кичик бир қисми қилиб таш-
ланади. Операция қилинган
жойда чапиди — бўлмаслиги,
кўз функциясининг фаоли-

АНВАРЛАР РАНЖИМАСИН

Бу ерда мустақил иш бош-лашимиз билан бизни бирон-та киши ҳам табрикламади. Кейинчалик бунга ажабланмадик ҳам. Чунки билим юртида ўқувчиларга, ўқитувчиларга билим юрти дирекцияси етەرли эътибор ҳам бермас экан.

Тўшдан кейин билим юртида деярли дەرслар бўлмади. Билим юрти директори бирон бир гуруҳга дарс ўтгудай бўлиб қолса, гуруҳнинг раҳбаридан ёки ишлаб чиқариш мас-теридан ўқувчиларнинг тўлиқ бўлишини талаб қилади. Ўқи-тувчиларнинг дарс ўтишлари текшириб боришмайди. Бу эса уларни дарсни хохласта ўтиши, хохласта ўтмасликлари учун им-коният яратиб берибди. Билим юртида ёзи ва кишики спорт майдонлари бўлишига қара-май, бирон марта гуруҳларга-ро ёки кўшини билим юрти би-лан ўзаро спорт мусобақалари ўтказилмади. Ваҳоланки, қа-рв қомиссиаси ишлаган дав-да спортнинг барча тури бўйи-

ча секция мунтазам ишлаши таъминланди. Билим юртида бадий ха-васкорлик коллективни ташкил этилмаган. Ўқувчиларнинг ётоқ-хоналаридаги тарбиявий ха-кида таълим ҳам бўлмади. Ўқувчиларнинг практик машгу-лот билан шуғулланишлари учун имконият яратилмаган. Касб ўргатувчи мастерларнинг ўзлари билимга мўлжал. Ҳарф терши машиналари ишламади. Ишлайдиганлари ёнига эса ўқувчиларни яқин йўлатишмай-ди. Чунки бу машиналар чет-дан олинган турли буюртма-лар учун ишлатилди. Поли-графия саноати англичилари билан ўқувчиларни таништириб бориш, меҳнат ветеранлари, ёзувчи ва санъаткорлар билан учрашувлар уюштириш ҳақида на комсомол комитети, на билим юрти ўқитувчилари ўйлаб кўришмади.

Бундай билим юртларида Ан-варнинг дўстлари, Анварлар-нинг ранжилири табиийдир.

М. АХМЕДОВ

ИЛДИЗИ ҚИРҚИЛМОҒИ КЕРАК

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг шу йил 14 октябры сониди «Турнинг, суд келгилли» сарлавҳали мақола бо-силган эди. Унда бир қор-хона миёсиди порахўрлик ва унинг илдилари ҳақида кеңг муҳожада юритилган-ди.

Менингча, порахўрликка қарши кескин курашш учун ана шу илдининг илдинга назар ташлаш зарур, деб биланам. Ҳалол пул топади-ган кишилар пора берилмай-ди. Демак, мақолада номла-ри тилга олинган ўша шо-фёрлар ҳалол пул билан яшайдиган кишилар эмас,

балки давлат машинасида шакли бойлик орттиришга ўргатилган кишилар. Порахўрликка қарши бу-тун жамоатчилик кураш олиб бориши, унинг илди-зини қирқиб учун курашши зарур.

Х. МАХМУДОВ
Деҳқонобод

«НАФСОНИЯТ»

Газетамизнинг шу йил 25 ноябрь сониди босилган «Нафсоният» мақоласи газетхонларда катта қизиқиш уй-ғотди. Мақолада муҳим ахлоқий масала — оила ва фар-зандлар тақдирини, нафсоният учун «қурбон бўлган» аёл ҳақида фарзанд масаласи ҳусусида фикр юритилган эди. Шу муносабат билан редакциямизга кўплаб мактублар келмоқда. Қуйида шу мактублардан айримлари билан танишасиз.

Мен ҳам қишлоқдан келган-ман. Шаҳар ҳаётига кўнмаган юрган дотлаблар пайларимни эсласам, Худойбердиннинг ах-волини бироз тўшунгандай бў-ламан. Турган ёридан узоқ-да ҳаётнинг турли урчиган-ди, ай-ниқса, у қиз бўлса, қўлингдан келганча унинг оғирини енгил қил-ди, қилмади, Зулфия бунга яхши билган. Худойберди ўй-ланмаган, бинобари янгиликни даврини суриб қолганча ил-тилган бўлиши мумкин. Бунинг устига Зулфиянинг ўзи унга майл қўрсатган. Тажрибасиз бир йигитнинг бошини айланди-риш, тўғриси, виждондан эмас. Дастлаб улар ўртасида-ги муносабатлар семимандир, деб ўйладим. Ундай десам, фарзандини болалар уйига олиб бориб топширишнинг қан-дай тушуниш керак! Ўз фар-зандига муҳаббат бўлмаган аёлда унинг отасига муҳаббат бўладики! Не оралар билан ҳаётга энди қадам қўйган му-

саффо бир қиз ҳаётини яқсон қилиш... Дахшат. «Сизда юрак, меҳр, инсоф борми!» — деб сўрагим келади Зулфиядан.

Қ. МАНЗУРОВ,
студент

Бир нарсасга ҳайрон қола-ман. Бу ишга партия ва ком-сомол ташкилоти нима учун аралашмади! Деканат қаёқда қолди! Неҳотки, шундай олий доргоҳда бундай воқеаларга кўз юмиб қаралса! Унда биз янги инсонни қандай тарбия-леймиз!

Мен шу ерда бир нарсани айтиб ўтмоқчиман. Олий ўқув юртларида бундай воқеалар-нинг учраб туршиши ётоқхо-налардаги тарбиявийликка са-баб бўлган. Ўқувчиларга воқеа ҳам шундай тарбиявийлик на-тижаси эмасми! Ахир, Худойбер-ди Зулфиянинг ҳолатида тунаб қолганча студент, комедант қандай қилиб йўл қўйди! Шу

воқеаларнинг ўзи студентлар ётоқхоналарида назоратни ку-чайтириш зарурлигини кўрс-етиб турибди.

Худойбердинга шахслар учун олий ўқув юртларида ўрин йўқ. Бундан ташқари, институт партия, комсомол ташкилотла-ри тарбиявий масалаларга жиддийроқ эътибор беришля-ри керак.

С. СУДИРОВ,
ишчи

Дўстлик нақадар улуғ туйғу. Худойбердиннинг дўстлари, курсдошлари ўзларининг ло-қайдиликларини тўғридан-дў-стидан, нафақат Озоднинг, Худ-ойбердиннинг ҳам, икки но-расиданнинг ҳам бахтсизлигига маълум маънода сабаб бўлиш-ди. Мени нафратланган на-рса шу бўлдики, нахотки 30 кишидан иборат бутун бир гуруҳдан битта аждондони студент топилмади! Нега би-рон киши бўлган воқеани Худ-ойбердиннинг ота-онисига бил-диришга журъат этмади! Ахир, ушаймишнинг тўғри борми, келажакда кўтариб келинқувча бахт тиллашга журъат этишди-ку. Лоқаб биттасининг аждо-ни қийналдикини!

Г. ШАРИПОВА
Тошду студенти

КУЮНЧАК ГАЗЕТХОНЛАРДАН ХАТЛАР

КИТОБ РАСТАСИ ҚАЙТА ОЧИЛСА

Шаҳримизнинг икки минг йиллик юбилейи муносабати билан Алишер Навоий про-спектида жойлашган савдо ярмаркасининг ўрни ўзгарти-рилиб, янги савдо ярмарка-сининг иш бошлаганига анча бўлди. Эски савдо ярмарка-

сида Тошкент шаҳар китоб савдосига қарашли 1-мага-зиннинг китоб сотадиган рас-таси бор эди. Янгида эса ўша раста йўқ.

Биз ўзбек тилида эълол қилинаётган адабиётларни шу растадан харид қилиб тура-дик.

Биз Тошкент шаҳар Сове-ти ижроия комитетининг сав-до Бош бошқармасидан яр-маркада эски китоб растаси-ни қайтадан тиклашни сў-раймиз. Бу ярмарка энг гавжум жой ҳисобланади.

Н. ХАЛИЛОВА

КУТУБХОНАГА МУҲТОЖМИЗ

Биз узоқ тоғлар оралиги-даги қишлоқда яшаймиз. Қишлоғимиз совхоз мар-казидан етти километр узоқ-да. Албатта, район маркази-га нисбатан бу ерда шароит анча бошқача. Масалан, бу ерда кутубхона йўқлиги учун ишдан бўш вақтларда китоб

ўқиб, маданий ҳордиқ чи-қаришнинг иложи йўқ. Истаган китобимизни ўз ва-қтида тополмаймиз.

Шундай пайтда қишлоғи-мизда кутубхона йўқлигидан жуда афсусланиб кетамиз. Наҳотки, кичикроқ бўлса

ҳам бирор кутубхона куриш, уни ҳеч бўлмаганда энг за-рур китоблар билан таъмин-лашнинг иложи бўлмаса?

Б. ҲАНОВ,
Самарқанд области Э. Жу-манбулуб номидаги сов-хознинг 4-бўлими

БИР ВАҚТЛАР

Асқад Мухтор шеър ҳақидаги тушунчаси йиллар давомида ўзгариб бораётганини айтиб, шундай деган эди: «Шеър турмуш ўчоғидан олинган лаҳза чўғ, у ҳаётнинг эпизод-ларга асосланган бўлиши ке-рак, деб, шеърнинг бўлак турларини тан олмай, анча юрдим; шеър ят этган оний туйғу, зағф, шавқ тугғени, уни фақат музика билан қи-ёслаш мумкин, деб, шу руҳ-да ҳам анча вақт ишладим. Шеър ҳаёт, фалсафасининг эссенцияси, фикр, фикр, фикр! Фикрнинг поэзия йўғ, деб анчагина биреклама, ра-ционалистик шеърлар ҳам ёздим... Лекин бир нарсани фикрим ўзгармади: шеър — зарурат, шеър одамнинг яша-ши, кураши, улағиши учун зарур». Хуллас, Нодир Нор-матов айтган «шеър — зару-рат» деган фикр ҳам ҳақи-қатга яқин. Еш прозаининг «Шеъринг — ҳақ табиати ифодаси» мақоласида қўп-на ҳаққоний ва теран илмий кузатишлар бор. Лекин ба-ъзи фикрлари одамни ажаб-лантиради.

Унинг фикрича, ҳар бир асарини «иккинчи тасаввур — шубҳа» билан қўлга олиш ке-рак. Одий мантиқ тақозо этадики, мабодо шеър ўқу-чида муайян тасаввур уй-ғотса, шубҳа бу тасаввурни тарқатади, яъни тасаввур хиралашади. Демак, шубҳа ҳали тасаввур эмас. Н. Нор-матов «Юрак қирралари» шеърини «ўпламини шубҳа бил-ан қўлга олади. Нима учун ҳар бир асарини албатта шуб-ҳа билан қўлга олиш керак? Эҳтимол, ҳар бир китобни, айниқса иқтидорли шоир ёз-ган асарини умид ва ишонч билан қўлга олиш яхшироқ-дир? Умид, ишончнинг оқ-ландими, йўқми, бу — бош-қа масала. Автормнинг «иккин-чи тасаввур»и қандай пара-доксларни келтириб чиқар-ганини кўрайлик: Шавкат Раҳмоннинг китоби Йигир-манчи саҳифасидаги шубҳа уйғотар экан. Н. Норматов-нинг фикрича, бу ҳам яхши. Чунки «охирги саҳифалари-гача шубҳа билан ўқилган-ган китоблар оғми?». Кейин-ги саҳифаларда «ахирги сиз образларнинг ранг-баранг оламида яшай бошласангиз», «тўғилмаган ўхшатишлар ки-тобхон тасаввурини бойита-ди». Турли гап, лекин Н. Норматов ўзининг шу тўғри гапдан ҳам шубҳаланиб: «Аммо, шеър фақат кутил-маган ўхшатишлардан ибор-ат эмас-ку?», дейди. Ш. Раҳмоннинг китоби Йигир-манчи саҳифасидан кейин шубҳа уйғотмайди, деган одам «Лекин бу ундашлар ўқувчи қалбига ҳаяжон сола-дими?» деб, яна шубҳала-нишда давом этади ва «Йўқ» деб янаво берибди. «Чунки инқилаб шеърдаги («Калин шохлар», «Табиатнинг қи-зват бурчати» шеърлари қўз-да тутилмоқда... М. М. туйғулар чакмоқдек бир «Ялт» этиб, тез сунади. Ал-батта, чакмоқ бўлиши яхши. Баҳор осмонини ўқитин-ўқитин беэза турайдиган чакмоқларни кўрсангиз: улар кетма-кеч ча-қилса-да, негидир хотира-нигизда яхлит ҳолда гавдалана-ди. Шоир шеърларининг ҳар сатри бир чакмоқ. Катта-ки-чи бўлса-да, чакмоқлардан иборат. Шавкатнинг бу шеърини эса чакмоқларга бой деб бўлмайди». Бу гаплардан Шавкат шеърлари-нинг яхшилигини ҳам, ёмон-лигини ҳам билолмайди ўқу-чи. Автор яна бир ўринда «Шавкат шеърини» деб ёзади. Дахсларига бутун бир шеърини яратди. «На-воий шеърини», «Байрон шеърини», «Пушкин ше-ррини» деса бўлади. Лекин «Шавкат шеърлари», «Му-хаммад Раҳмон шеърлари» дейилади. Ҳатто элдинга беш олт шеър эълол қил-ган Назира Нуриддинанинг машқари ҳақида ҳам «ше-ррини» деб ёзилади. Эҳтироф этиш керак. Н. Норматов шеърда ҳақ табиатини ифо-далаш ҳақидаги тоғт муҳим фикрларни, баъзи шоирлар ижодида учрайдиган тилга, ҳаққ рўҳиятига эътиборсиз-

лик каби нуқсонларни топиб айтган.

ГАЗЕТА саҳифаларидаги иккинчи баҳсининг қизғин бораётганини эътироф қилганимиз ҳолда бу ерда гап фақат тўрт-беш шоир ижоди атрофида кетаётганлигини ҳам айтишимиз зарур. Ҳол-буки, ҳозирги ўзбек шеърини-тида фаол ижод қилаётган Зулфия, Шукрулло, Рамз Бобоқон каби атоқли шоир-ларимиз, Муҳаммад Али, Омон Матжон, Маъруф Жа-лил, Чўлпон Эргаш, Халима Худойбердиева сингари на-воир адибларимиз қаторида бошқа кўплаб ёниқ истеъ-додли шоирларнинг янги асарлари босилиб турибди. Улар ҳаққимиз маънавий хазинасини бойитмоқдалар. Миразиз Азамнинг «Туй-ғулар», Маъруф Жалилнинг «Мен сув ичган дарёлар», Чўлпон Эргашнинг «Тоғто-тар सदолари» китоблари, Рауф Парфи, Разоқ Абду-рашид, Усмон Азимов, Ой-дан Ҳожиёва, Қўлтонбек Ра-ҳимбоева ва Ҳулҳулларнинг янги асарлари ҳали илмий мунозара мавзусига айланиши керак. Бу ўринда мен Чўлпон Эргашнинг «Тоғто тарданлик руҳиди» шеър-ларини, «Шайтоннинг боши-дан кечирганлари» номли фалсафий достондан парча-сини қўвонч билан эслатим

моҳиятидаги ахлитлик» де-ганда нимага назарда ту-тади? Унинг ёзишча, «бадий асарни тушуниш, ҳис эти-ши танқидчиликнинг ҳаёли деб олсан, илмий-назарий ўсан унинг қанотидир. Қалб ҳар қанча қўшқин, ҳарорат-ли бўлмасин, уни янгидан-янги манзилларга қанотига олиб боради». Яъни, энг му-ҳими — қанот. Бунда муна-қид «бадий асарни тушу-ниш, ҳис этиш»ни илмий-на-зарий билимлардан йироқ ҳодиса деб қарайди. Ҳолбу-ки, «тушуниш, ҳис этиш» ту-шунчалари илмий-назарий би-лимларни ҳам ўз ичига олади.

Танқидчи «ёна-ёниқ» тушунчасини ҳам «бир-бири-дан узоқлик» маъносига ту-шунади. Акс ҳолда у «ёна-ёниқ»ни «яхлитлик»на қар-ши қўймас эди. «Табиинки, ёзувчида тўзаллик туйғуси кучли бўлиши шарт экан, танқидчида ҳам бу туйғу ри-вожланган бўлиши зарур», дейди олим бир ўринда. Ях-ши гап. Лекин бошқа ўрин-да ўзининг фикрларига эид гапларини айтди. У фикрни исботлаш учун ғалати бир инсол келтирди: «Танқидчи-лар орасида тўзаллик туйғу-си нисбатан ривожланган му-тахассислар тилайгина. Тўхтасин Жалоловнинг «Қи-злар қасидаси» асари муно-сабати билан «Ўзбекистон ма-

зарлар» кассасидаги баъзи образлар, ҳаётини деталлар ҳақида танқидий мулоҳаза юритилган. Асадо ёзувчи-нинг аввалги бадий, публи-цистик ижодий маҳсулидаги образлар, фикрлар тақрир-ланганлиги таъкидланади. «Қизларлар» ёзувчи қалбид-ги нузли хотира — Солия образини жонлантириш мақ-садига ёзилган эди. Муҳи-ми, китобхонлар бу образ ҳа-қида салбий фикр айтмай-дилар».

ТАНҚИДЧИНИНГ бу гаплари ўзиники бўлса ҳам, китобхонники бўлса ҳам, асарнинг моҳиятини акс эттирмайди. Биз ёзувчининг ёниқ олмақчи эканлиги, фа-кат «Қизларлар» бадий оғиз асар деган фикрга унча қў-шилмаймиш, демоқчимиз. Тур-ри, асарнинг тез тугаб қоли-ши айримларга енгил-елпи бўлиб қўйилиши мумкин. Ас-лида эса У. Ҳошимов мана шу кичик майдонда муҳим маънавий муаммоларни ўрта-га ташлаган, драматик ва-зиятларни кўрсата олган. «Қизларлар»да носоғлом му-ҳит билан ҳеч қачон муро-са қилотмайдиган ҳалол, пок одамларнинг образлари бор. Шаҳарлик (аслида у қишлоқ-лик бўлиши ҳам мумкин эди) фидойи муаллим ва шоирди-тубанлик, пастнашликларга

Маҳкам МАХМУДОВ

ҲАЙРАТ ВА ТАФАККУР

Маскув асарларда «сезир, бағри очин, жаҳон, одам тенг, биродар халқлар фақат шеърда эмас, ерда ҳам баробар» яшашини тила-ган шоирнинг қалб тебраниш-лари равшан сезилиб тура-

данияти» саҳифаларида да-вом этган баҳс қўчилигини едида. Танқидчилик тарихига ўз бурсан, унда интуитивизм оқими мавжуд бўлганлигини, ҳис этиш, тушуниш танқидчи-лигининг тугал мақсади деб аниқланган кишилар ўтганлиги-ни биланмиз. Ҳис этиш, туйғу-ларинингиз сўзлаб бериш тан-қидчиликда бирқамалликка олиб боради, чумаликин келтириб чиқаради. Биз-нингча, «тўзаллик туйғуси нисбатан ривожланганлик» ҳеч қачон нуқсон бўлган эмас. Тўхтасин Жалоловнинг «Қизлар қасидаси»да кўчи-лик замондош шоирларининг-нинг заиф шеърларини ор-тиқча макташи эса, «тўзал-лик туйғуси нисбатан ривож-ланганлик» натижаси эмас, албатта. Чунки автор китоб-да ички тўзалликдан кўра ташқи тўзаллигини устуң қў-йиб юборган.

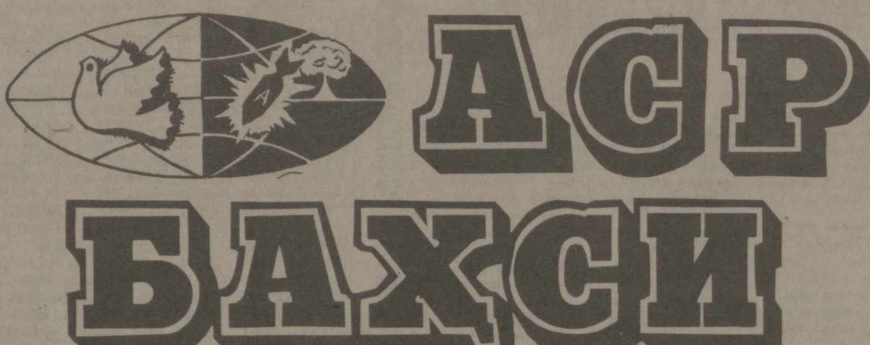
Энди, Абдуғафур Расулов «Илта олган интуитивизм оқи-мга олсан, олим бу сўзининг маъносига ахши эътибор бермаган кўриниш. Чунки интуитивизм (савқ табиий) — бирор ҳодиса юз беришидан аввалроқ уни сезиш, ҳис қи-лиш ё нотаниш одамдаги юк-сан ҳислатларни ёни иллат-ларни узоқ ўрганиб чиқишга вақт ва куч сарфламай туй-риб олдиндан билиш деган маъноларни англатади. Ин-туитивизм кучли бўлган одам валига, ҳатто даҳога яқин туради. Танқидчилик бу ту-шунчани (балки бошқа муъ-табар олимларга эргашиб ёки уларга асосланиб бўлса-да) бирқамалликка, чум-малликка йўйиш тўғри эмас.

Мунаққид Абдуғафур Ра-сулов «Қалб ва қанот» мақо-ласида бир қанча қимматли фикр-мулоҳазалар билан бир-ча, муайян маънода, мантиқ-на эди фикрларини уларга ра-қиб қўйди. У Умарали Нор-матовнинг «Мунаққидларнинг танқидий «фақури»и фан ва санъат даражасига қўтариш учун астойдил ҳаракат қи-лаётганлар» деган фикрига эътироз билдириб, ёзади: «Бир қарашда, фикр тўғри. Лекин, эътибор берилса, бундан ўн-ун беш йиллар аввал ҳам танқид моҳиятида-ги ахлитлик тан олмас, у ички соҳанинг — фан ва санъатнинг ёна-ёниқлиги деб қараларди». Бизнингча, бу фикрнинг чалкашлиғи очик кўриниб турибди. Аввало, Абдуғафур Расулов «танқид

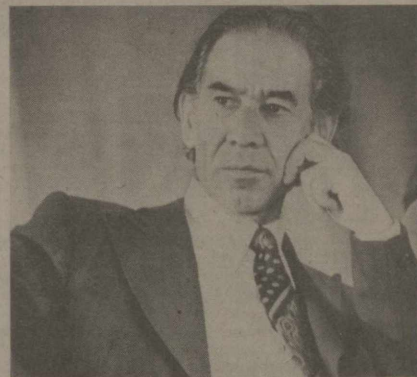
ди. Разоқ Абдурашиднинг «Эҳтирос» тўплами шоир шеърларида интимий оҳан-лар, граждандлик руҳи кучай-иб бораётганини кўрсатади. Негадир мунаққидларимиз катталик билан иқод қи-лаётган, ўзига ҳос оҳанларга ёзаётган. Асқад Қосимов, Азим Ҳужон, Ихтиёр Ризо, Шукрур Қўрбон, Нўлдўш Эш-беков, Исмомил Махмуд, Шаф-оат Раҳматуллаев, Садриддин Саломов каби шоирларнинг китобларидан ўрин олган қўпчилик шеърлар ҳам поэ-зиямоҳда янги оҳанслар, ян-ги фикрлар олиб кирганлиги-га эътибор беришмаётган.

Уткир Ҳошимовнинг «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-пастликлар бўлиб туради», — дейди у. — Битта оғиз асар-нинг яратилиши — ёзувчи-нинг инқирозин эмас. Китоб-хон семимли ёзувчининг дарҳол оғз ўғириб кетмайди; бўшроқ асарининг қамчилик-ларини ўзича талқин қилмоқ-чи бўлади. Китобхонлар «Қи-зларлар» асари ҳақида ҳам ғалати фикр билдирилди. А. Расулов шу асар ҳақида ре-дакцияга газетхонлар юбор-ган хатларнинг мазмунини би-лан бизни таништирди. «Ёзувчи ижодида баланд-п

ШУКУРЛЛО

ХАТАР. БИРИНЧИ ДОСТОН

Осиё ва Африка ёзувчилари конференцияси бўлаётган кунлар эди. Бир кун Шукрулло ака телефон қилиб қолдилар:

— Конференцияга келган ёзувчилардан уч-тўрттагина таълиф қилган эдим. Чингиз Айтматов ҳам бор, вақтинг бўлса кел, суҳбатлашиб ўтирамиз, — дедилар.

Бордим. Чингиз Айтматов бошқа меҳмонлардан олдинроқ келди.

— Янги шеърлардан бўлса ўқиб беринг, эшитайлик оқсоқол! — деб қолди Айтматов Шукрулло акага.

— Шеър эмас, кичикроқ бир достон билан олишиб этиблар, — дедилар. Шукрулло ака. — Лекин ўзбек тилида ку, қандоқ бўларкин:

— Тилимиз бир-ку, тушунамиз, — деб қолди Чингиз. — Унинг, эшитайлик.

Шукрулло ака қўшни хонага чиқиб кетдилар-да, ёзиб-ўчирилариб қоп-қора бўлиб кетган беш-олти варақ қозғ олиб кирдилар, сўнг ҳалқондан овози титраб (Чингиз Айтматовга асар ўқиш оёсини!) достонни ўқишга киришдилар.

Зимдан кузатиб ўтирибман. Чингиз жим ўтириб эшитди. Аста-секин шоирнинг ҳаяжонини унга ҳам ўтди, шекяли, қоллари чимирилиб қовоғини уйиб олди. Достон тугатилган кейин ҳам у бир неча дақиқа хаёл оғушида ўтирди, кейин:

— Асарингизни юрак қўри билан ёзибсиз, оқсоқол, қўри-

ниб турибди, — деди. — Ҳозир тинчлик учун курашдан юксак мавзу йўқ. Уруш даҳшати ҳақида бор овоз билан жар солиш, инсонга инсон масъулиятини эслатиб туриш — ҳаммамизнинг бурчимиз. Яхши иш бўпти, таъриқлайман, оқсоқол.

Шоир бу гаплардан кейин ҳам ўз достонини билан «қў олишди», унга сайқал берди. Ниҳоят, редакцияга олиб келди. Яна биргалашиб ўқидик, фикрлашдик. Достоннинг империалистик кучларига қарши қаратилган жўшқин руҳини яна бир бор ҳис этдик. Бугун уни сизнинг эътиборингизга ҳавола қилмоқдамиз.

Одил ЕҚУБОВ

Ўлим, ўлим — хунук зарурат,
Тур, эй, шоир, раҳмингни уйғот!

Усмон НОСИР

I

— Ҳақини гапирдинг, ҳа, тўғри. Аммо, Билмаймиз бу дунё қайга кетяпти! Охири не бўлар, бу ҳам муаммо, Галвали дунёда умр ўтатпти!..

— Нималар дейсан? Қанақа галва? Овозингни қўйиб, баралла гапир! Ўзинг биласан-ки, унча-мунча гап Қулоққа кирмайди, шундай бу аср.

Бир вақт одамларга битта ишора, Бир оғиз гап ҳатто қилар эди кор. Энди бошқа одам, бошқа замона, Бу дунё ўзгарган зинҳор бозинҳор!

Ҳа-ҳа, вақтлар бўлган, пичирлаш эмас, Ҳатто зикр этмаган гапларингни ҳам Айтган деб гувоҳлик берганлар бўлган... Нени кечирмаган бошдан бу олам.

Бир вақтлар инсонлар нон ушогини Ердан кўтарганлар мукдодас билди. Ҳеч ким ўргатганмас нонни тежанг деб, Тарғиб ҳам бўлмаган шорлар илиб.

Қадим тийин топсақ қувонар эдик, Ногоҳ ҳазинага келгандек дучор. Энди-чи? Миллионлаб, миллион ўпириб На нафсин тиямиз ва на ундан ор!..

Бир вақтлар кетмонда ер чопар эдик, Ундан бир одамда бўлар эди от. Байрамларда бойлар киярди этик, Гилам саналарди одамга бисот.

Ҳозирги кишига булар кулгили, Ҳозирги замонада булар майда гап! Биз яшаган аср шундай асрки, Ҳаёт юксалмоқда фазога қараб!

II

Бу шундай асрки, албатта талаб, Диду фаросат ҳам ўзгарган сўзсиз! Аммо шу тафаккур, ақлга қараб Инсоф, этиқод-чи?

Қани, айт?

— Эсиз!.. — Ўзингча нелар деб шивирляпсан? Нима эсиз? Қани, баралла гапир! Ўзинг биласан-ки, унча-мунча гап Қулоққа кирмайди, шундай бу аср.

Ҳа, шундай асрки, бу еру осмон Шовқин-суронлардан тинмай ларзада.

ЗАМОН ВА МАФКУРАВИЙ КУРАШ

ҲОЗИРГИ пайтда республикамизнинг иқтисодий-маданий ҳаётига хос юксак тараққиёт чет эллик тадқиқотчиларни тобора кўпроқ кичиртирмоқда. Ўзбек тили ва адабиёт муаммолари билан шуғулланувчилар сафи ҳам кенгаймоқда. Чунинчи, матбуотда эълон қилинганда, Токио университетининг профессори Мтару Комацу «Ўзбекча-японча дугат» тўзиб нашр этди. Япон олими ҳозир ўзбек шеърини антологиясини тузиш билан банд. ЎзФА ҳақинги аъзоси М. Нурмухамедов ва ЎзФА мухбир аъзоси Э. Фозилов Ўзбекистонга кўра, кейинги йилларда Ало Раҳмоннинг «Ўзбек тилининг бошланғич курси», Андре Шобертиннинг «Ўзбек грамматикасини дарслиги», Николай Поповнинг «Ўзбек тили хрестоматияси», Карл Райхснинг «Ўзбек этиқад-қад» ўқув программалари яратилган.

Дарҳақиқат, сўшти йилларда ўзбек адабиёти тараққиётини, хусусан маданий-маърифий йўналишда ҳола-халла интилувчи тадқиқотчилар ҳам пайдо бўлмоқда. Бонн университетининг профессори Карл Райхл ЎзФА тил ва адабиёт институтига шу йил 12 июлда йўлланган мактубида олиб бораётган ишлари ҳақида шундай ёзди: «Мен «Равшан» достонини немис тилига таржима қилдим, энди достоннинг тилини ўрганоқчиман. Ҳозир Бонн шаҳрида бўлиб ўтган халқаро анжуманда ўзбек ва қорақалпоқ халқларининг эпик ағъаналари, достон кўйлаш санъати ўғиринда доклад тайёрладим».

Бундан икки йил муқаддам Совет—Сурия дўстлик жамиятининг аъзоси, журналист Бурҳон Вухорий Дамашқдан келиб бир ойдан зиёроқ вақт мобайнида институтдаги илмий ишлар, лугат тузиш таъриқбалари билан яқиндан танишган эди. Кейинчалик маълум бўлдики, бу меҳмон арабча-ўзбекча, ўзбекча-арабча ўқув дугатлари, ўзбек тили дарслиги яратмоқчи экан.

Бу каби фактларни яна кўпалаб келтириш мумкин.

Бироқ, баъзан чет эл матбуотида шундай материаллар

ҳам эълон қилинадики, уларда республикамиз маданиятига тегишли фактлар тўла ўрганилмаган, биреҳлама ташқи этиқадни ёки фактлардан нотўғри, нообъектив ҳисоблар чиқарилади. Бу ҳил материаллар дунё халқларининг ўзаро яқинлашишлари, бир-бирларини тўғри тушунишлари ҳақини беради, холос. Америкалик адабиётшунос Даниэль Матушевскийнинг «Коммунизм проблемалари» журналининг 1982 йил июль-август тоборада (XXXI йил, 4-сон) босилган «Туркий халқларнинг ўтмиши ва совет келажиги» мақоласи фикримизга яққол далил бўла олади. Бу мақола ҳақида матбуотда анча фикрлар баён қилинди. Биз бу ўринда филологик фаиллар доктори Лазло Каюмовнинг «Литературная газета» таълида (1983 йил 18 май) эълон қилинган «Қаъий яна» мақоласини назарда тутмоқдамиз.

Ҳақиқатан, Д. Матушевский тикрон орасидан кир кидириш касб қилиб олганини унинг «асари»дан очик ойдин кўриш мумкин. У ёзди: «Совет Иттифоқидангиз англ тикрий адабиётнинг катта қисми ўтмишни, улугвор ва ютқулдога бой ўтмишнинг тикриллашига уринишдан бошқа нарсас эмас. Бу ҳаракат совет даврининг дастлабки ўн йилликлари сиёсий довларларда унутилган ёки бўйиб қўйилган эди». Мазкур кўчирмадаги фикрларнинг нообъектив экани яққол айдиш тўғрисида. Аввало кўриш керакики, Иттифоқимиздаги ҳар бир миллий адабиётнинг, шу ҳисобда, ўзбек адабиётининг негизини бугунги ҳаёт масалалари ташкил қилади. Адабиётимизда яратилган асарлар фикримизни тўла далиллайдди. Ўзбек адабиётининг тараққиёт йўли ҳақида оз-моз тасаввурга эга ҳар бир ҳолне киши замонавий мавзуда яратилган асарлар тарихий мавзудаги асарлардан сон жиқатидадан кўл ва бадийн савия жиқатидан беиҳсо эътиборли эканини аниқлаб олади. Ҳамид Олимжоннинг шеър, достонлари, Фафур Гулом шеърлари ва ҳикоялари, Абдулла Қаҳҳорнинг ҳикоя, қисса ва романлари, Шароф

ҒАЙРИИЛМИЙ ДАВВОЛАР

▲ АДАБИЁТИМИЗНИНГ ДУСТУ ДУШМАНЛАРИ ▲ ТИРОҚ ОСТИДАН КИР ҚИДИРИШ ▲ ҲАЛОЛ ТАҲЛИЛ УРНИГА ГИРТ ТУХМАТ ▲ БУХТОННИНГ УМРИ ҚИСҚА

Рашидовнинг йирик потлонони, қолаверса, ҳозирги кунда ғайрат билан ижод қилаётган ўнлаб ёзувчиларимизнинг асарлари фикримиз исботидир. Ўзбек совет ёзувчилари турли авлодларнинг асарларида беҳад шахсиятга ўзбек совет адабиёти «асосан тарихий йўналишдаги ривожланиш» деган гапини айтиши мумкин, холос. Масаланнинг бошқа томонини ҳам олайлик. Д. Матушевский таълиқида, ўтмишнинг тасвирлаш гўё совет ҳошимиятининг бошланғич даврларида таъқиқлаб қўйилган экан. Бундай ҳолда 20—30 йилларда яратилган биринчи ўзбек романи «Ўтган кунлар» (1922), А. Қодирийнинг иккинчи романи «Меҳробдан чаён» (1928), улардан кейин пайдо бўлган С. Айнинг «Қўллар» романи, Ҳ. Олимжоннинг «Муқана» драмаларининг дунёга келишини қандай тушуниш мумкин!?

Бу кичик рўйхат шунки кўрсатмоқдаки, ўтмишнинг ҳаққоний акси эътириш Улуг Октябрь соҳиласини революцияси галабасидан кейинги даврлардан оқиб бошланган. Аслида адабиётимиздаги бу тенденция, яъни замонавий мавзу қаторида тарихий мавзуда ҳам мурожаат этиш тенденцияси В. И. Лениннинг янги маданиятни барпо қилиш учун тарих сабоқларини ўрганиш зарурлиги ва ҳар бир ўтмиш маданиятида иккинчи маданият мавжудлиги хусусидаги таълимоти асосида юзага келган. Д. Матушевскийнинг гаразли фикрларида СССР халқлари дўстлигидаги путур етказишга қаратилган яна бир ишора бор. Бу шундан иборатки, гўё кейинги пайтларда ўтмиш мавзуга фақат тарихий халқларга мансуб ёзувчилар мурожаат қилмоқдалар. Қизиқ, ўтмишнинг бадийн қайта тиклашга интилиш фақат тарихий халқларгагина хос эмас-ку!

Тарих сабоқларини ўрганиш, инсоният тарихидаги гуманистик йўналишларини чуқур англаб олиб уни китобхонга тушунириш бутун совет адабиёти олдига турган вазифалардан эмасми? М. Горький, А. Толстой, В. Шидлов, С. Злобин каби адиблар ўтмишга мурожаат этиб қанчадан-қанча ўлмас тарихий асарлар яратганлар. Октябрь галабасидан кейин ҳам, ҳозир ҳам ўтмиш мавзуда бадийн баркамол асарлар ёзаётган украин, белорус, лужин, қозок ва қирғиз ёзувчилари-чи? Ахир, бу Совет адабиётининг умумтараққиётига хос хусусиятлардан-ку!

Д. Матушевский юқоридики сингари чалнаш фикрларини давом эттириб, бутун тарих адабиётимизга тегишли баъзи фактлар юзасидан чалнаш, мулоҳаза баён қилади. У асосан иккита романини тадқиқот объекти қилиб олади. Булар — Асқад Мухторнинг «Чинор» романи ҳамда Мирмуҳсиннинг «Меъмор» романи. Бу ерда ҳам Д. Матушевский ўзбек адабиётининг тарихий йўлини тўла тасаввур эълонлагани кўриниб турибди. Гап шундаки, у тилга олган биринчи роман — «Чинор» том маънодаги тарихий асар эмас. Асқад Мухтор замонавий роман яратган. Тарихий роман хусусида фикр юрита туриб замонавий мавзудаги асарга мурожаат қилишнинг ўзи галати бир ҳол. Д. Матушевский тилга олган «Меъмор» ҳақиқатан тарихий мавзуда. Бироқ шундай савол туғилади. Тадриқий ўзбек тарихий романи ҳақида фикр юритмоқчи экан, ҳўш, унда нима учун ўзбек совет адабиётида бу жанрда яратилган бир қанча дурдона асарлар бўлатуриб ўша асарларни таҳлил қилмайди? Нимагадир А. Қодирий, Ойбек, С. Айнинг сингари сўз усталарининг машҳур романлари Д. Матушевский диққа-

тидан четда қолди. Ўзбек адабиётининг тарихий романлар хусусида гап кетганда уларни четлаб ўтиш мумкин эмас-ку! Кейинги пайтларда яратилган асарлар-чи? Масалан, Уйғун ва И. Султон драмалари, О. Якубов, П. Қодировнинг романлари ва ҳақосолар.

АГАР мақола автори ўзбек тарихий романи ҳақида объектив ва мукаммал фикр юритмоқчи бўлганда эди, юқоридики тилга олган асарларнинг ҳам таҳлил этарди. Кўриниб турибдики, мақола муаллифи ўзбек совет адабиётининг тарихий йўли, жумладан ўзбек тарихий романининг тарихий йўлидан чала маълумотга эга экан бу жанрнинг тарихий йўлини белгилай олмайдиган, характерли бўлмаган бир-икки фактга диққатини қаратиб, китобхонани чалғитмоқчи бўлади.

Д. Матушевский «тадриқот» учун ўзи таянган фактларни изоҳлашда ҳам тўғри хулоса чиқара олмайдди. Унингча, Асқад Мухторнинг «Чинор» романи ўтмишда доғ афсоналар ва бутунги ҳаёт воқеалари бирлигидан пайдо бўлган. Юзаси қараганда, бундай хулосага эътироз қилиш мумкин эмас. Лекин асарнинг барча воқеий негизларига назар ташлаб кўрсатилса, Д. Матушевскийнинг бу фикри унинг чалнаш пайдо бўлганлиги маълум бўлиб қолади. Аслида ҳам «Чинор» романининг сюжет структурасини бутунги ҳаёт воқеалиги ташкил этади. Асқад Мухтор асарининг бошдан охиригача бутунги ҳаётимизга хос бўлган ўтмиш воқеаларини даққат марказида тутди, уларни янада қабартирилган, бўёқдор шаклда китобхонга етказиш учун баъзи ривоят ва афсоналардан фойдаланди, холос. Бошқача айтганда, ривоят ва афсоналар асарининг мазмуниндан кўра шакл талабларига мувофиқ сюжет структурасидан ўрин олади.

Матёқуб ҚУШЖОНОВ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси мухбир аъзоси

Романининг барча қисмларини, барча образларини бир-бирига мустаҳкам янпловларчи бош образ Очил бобо. Унинг йил-қизилари, неварачаваралари республика бўлаб, ҳатто Иттифоқимиз бўлаб тарқалган. Улардан баъзилари йирик партия ва совет раҳбарий органларини бошқаради, яна бировлари йирик-йирик ишлаб қиришиш хўжалиқларининг раҳбарлари, яна бошқалари эса ҳаётимизнинг муҳим соҳаларида халқ хизматига бел боғлаган аjoyиб инсонлар. Мана, «Чинор» романининг миздан ва умумий мазмуниндан келиб чиқадиган маънавий маъно. Д. Матушевский эса асарини бу ҳилда тушунишдан оқиб. Бу ҳилда тушунишнинг унга зарурати ҳам йўқ. Унга романининг тарихий ўтмишга ишора қиладиган жиқати муҳим, холос.

Маълумки, чинор кўрмақ ўсалданг дарахт бўлишига қарамада баъзан, истисно тариқча, унинг битта-йирини шори бу кўрмақликни бузиниш мумкин. А. Мухтор тасаввурлигини чинорнинг ҳам ўз ўрнида воғта етмаган битта шори бор, бу — Очил бобонинг невараси Азимжон. У тадриқ тақозоси билан юртимиздан ташқарига, бегона элда туғилган ва ўша ерларда ўсиб-улайган, катта пулдор дарахсига кўтарилган. Эндиликда Азимжон сайёҳ сифатида келиб ўз оғаниларига ҳаёти билан танишмоқда.

Романда ака эътиридан Азимжон образи хусусида ҳам Д. Матушевский ўзининг нообъектив концепцияси асосида фикр юритади. Аввало, мақола муаллифи Азимжоннинг ҳаётида муносиб ўринини топади, жамият учун катта хизматлар қилётган ака-уналарни турмуши, фаолиятиндан олган таассуроти ҳақида бир нима дейишни лозим кўрмайдди. Аслида Азимжон образини асарга киритишда ёзувчи диққат марказида турган масала — шу. Бунинг ўрнига Д. Матушевский ўзининг гаразли қарашига мувофиқ, асар давомида Азимжон тасаввур асосида гўё «ўзбек халқининг этник ва маданий бойлиги намоян бўлади», дейди. Маълум даражада

бундай бўлиши ҳам мумкин. Лекин у шу нарсани унутмаслиги керак эдики, романда ёзувчи диққат маркази, яна тақдор айтмакчи, ўтмишдан кўра бутунги ҳаёт манзараларини яратишга қаратилган, яъни, адиб бошқа юртдан келган, бошқача тарбия олган Азимжон қабиладига бутунги ҳаётимиз фази-латлари ва унинг ранг-баранглиқларини кўрсатмоқчи бўлган. Д. Матушевский ҳам бунини яхши тушунади. Бироқ у асосланган нообъектив концепция бу ҳақида фикр юртишга йўқ қўймайди.

Д. Матушевский «Чинор» романининг узук-юлук, аксарият ҳолларда нообъектив «таҳлил»дан кейин Мирмуҳсиннинг «Меъмор» романига ўтади. Дастлаб у шундай фикрни баён қилади: «Ўзбек ёзувчиси Мирмуҳсин «Меъмор»да XV асрда, темирйиллар даврида эришилган маданий улугворлик ва қудратни ифодалаган. Романи тарихий сиймоқлардан астроном — ҳошим Улугбек, темирйиллар — Шохрух, Бойсунқу Мирзо ва Иброҳим Султон, меъморлар — Намангани Бухорий ва Қадом ҳамда улут шоир Лутфий киритилган».

Кўринаётгани, Д. Матушевский аввалобор ёзувчи ижодий ниятини белгилашда нообъектив йўл / тўғри. Унинг фикрича, Мирмуҳсин «Меъмор»да темирйиллар давридаги улугворлик ва маданий кўтарилишнинг ёричи манзарасини кўрсатмоқчи, «Меъмор» романи билан таниш ҳар бир китобхон ёзувчи ниятини бундай эмаслигини аниқлаб олади. Роман мазмунини концепцияси равишида бир ҳаёдан ўтказайлик: темирйиллар даврида воғта етган муҳир меъмор Бухорий, ўша даво ағъатасига билан қодир қовшақ, бунёд қилиш билан банд, бироқ меъмор учун қириб битказга олмайдди. Султонлар, беқлар, эодонлар ораларидаги эъдиқларлар мамлакатини алғов-далғов ҳолатга солиб қўйган. Бунинг устига бу алғов-далғовларга алоқадор равишда меъмор оқласи атрофида ҳам зиддиятлар пайдо бўлади. Бухорий бошлаган ишнинг чала қолдириб Бухоро томонга жунашга мажбур, Меъмор Бухорога етгунча мамлакатимизда қозберг тартибсизлик ва қозбунисизликлар оқибати — жабр-ситамларни бошдан кечиради. Бухорога келгандан кейин ҳам қаддини тиклаб ололмайдди. Мана, роман-

нинг қисқача мазмунини. Мирмуҳсиннинг ижодий нияти аниқ кўзга ташланиб турибди. Бу — ўша замонага, яъни темирйиллар даврига хос ҳаётнинг алғов-далғовларга истеъдоднинг ўзича йўл топа олмаслиги, бошқача айтганда унинг емирилиши. Д. Матушевский эса романдаги бу маънони тушуна олмайдди-ки тушунишни истамайди. Шу сабабдан у объектив ҳақиқатни бошқа томонда қолдириб, яъни, романдан бевоқиф келиб чиқадиган маънони назардан четлаштириб, ўзича романига ёпишмайдиган сўғий мазмун ўйлаб чиқаради ва бунини Мирмуҳсин темирйиллар даврининг улугворлиги ва қудратини кўрсатмоқчи, деб ифодалайди. Ўз фикрини исботлаш учун романда иштирок этадиган, лекин асар мазмунини биринчи ўринда кўрсатилмаган Улугбек, Шохрух сингари тарихий шахслар номларини тилга олади. Борди-ю Мирмуҳсин бу тарихий шахсларни тасвир марказига қиқариб қўрсатганда ҳам уларнинг ҳақти ҳаракатлари, қисматларини совет ёзувчиси сифатида, ўша давр ҳаётидан келиб чиқиб, ўша давр ҳаётига хос ўзаро эъдиқлар, ўзаро қирғинлар фониди кўрсатар эдики, бу ҳол ҳам, албатта, Д. Матушевский фикрларини тасдиқламас эди.

Ю ҚОРИДА айтилганлардан шундай хулоса келиб чиқади: Ғарбий мамлакатларда Шарқ маданияти таъриқоти билан шугулланувчилар ўз ниятлари, дунёқаравларига кўра ҳар хил, Баъзиларини бошқа халқлар маданиятига ҳурмат-эътибор билан қараб маданий фактларни халқларнинг бир-бирларига яқинлаштириб, бир-бирларини тушунишни билан боғламоқчи бўладилар. Бундай оқимларнинг ишлари, шубҳасиз, фойдалан ҳоли эмас. Иккинчи хиллари эса Шарқ маданияти таъриқотидаги фактларни нотўғри шарҳлаб, нообъектив баҳо бериб, ўқувчиларда нотўғри таассурот қўлириш учун уринадилар, СССР халқларининг монолит билимга, бузмас дўстлигига раҳна солиб ўқуларини социализмга қарши ниятларини амалга оширмоқчи бўладилар. Ана шу хил «тадриқотчи» тўғрисида, буютчи халқларнинг тикни қавилларидан бири Д. Матушевский-дир. Бундай бўхтонларнинг умри қисқадир.

Боғи-роғлар керак ва янграган куй
Ҳалол меҳнат нонин хотиржам емак!

Халққа нима керак! Ўз эркинлиги,
Омон бўлса басир шу еру замин.
Элга хотиржамлик, тинчлик тилайди,
Фотиҳага қўл очиб деганда: «Омин!..»

VI

Халқнинг ғояси шу!
— Албатта тинчлик!
Ўзга нияти йўқ халқнинг мутлақо!
Лекин минг афсуски!..

— Нера бу афсус!

Тинчликни истасанг тинч қолма асло!..
Биламан сукунатинг аломатини ҳам—
Асаб тобланишин сўнгги йўқтаси.
Бу ҳам одамзодга атом асрининг,
НТР асрининг берган тухфаси.

Биламан феълингни, беозор зотсан,
Бировлар озорин истамайсан, ҳа!
Аммо, сен одамлар, дунё тинчлигини
Истасанг, ҳа, ҳайқир, сукут сақлама!

Сен шундай ҳайқирки, ҳайқирингидан
Одамлар тинчлиги бузилмас зинҳор!
Йўқ, сукут сақлама! Қанча ҳайқирсанг,
Тинчлик шундагина бўлар барқарор.

— Қошиқ бўлса эди! Бу фақат ният,
Ахир ният ўзи ёрти мол ҳолос!
Фақат ният билан бутун дунёни
Қилиб бўлармикан қирғиндан халос!?

Тинчликни истаймиз! Истаймиз аммо,
Дунёни қўлида у даҳшатли қурол!
Ушлар нафсини, манманлигини
Енгмасдан бўлурми тинчлик барқарор!

— Сен шундай ҳайқирки кирсин овозинг
Халқ қадами етмас хоналарига.
Оқ уйнинг ўқ ўтмас деразалари
Чил-чил бўлсин халқнинг нолалирига.

Халқлар ҳайқирғи уларнинг нафсин,
Ҳокимлик гурури агар босмаса,
Халқларга тинчлик йўқ! Йўқ-йўқ
битмағай

Уруш, қирғин деган қонли вавсаса!

Тинчликни истасанг, шундай ҳайқирки,
Дунёни ўртамай атом бомбаси,
Атом соҳибларин қалбин ўртасин
Инсонлар овози, тинчлик ғояси!

Тўғри, сен айтганча галвали дунё,
Атомлар, НТР асри бу, дўстим.
Лекин амин бўлки, атомлар эмас,
Инсоннинг идроки, инсофи ҳоким!

ПОЭЗИЯ КЕНГАШИДА

Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи Поэзия кенгашининг навбатдаги йилги шайи бўлиб ўтди. Йилги шайи кенгаши раиси, таниқли шоир ва ёзувчи Мирмуҳсин кириш сўзи билан очди.

Йилги шайи шоир Жамол Камолнинг «Ражаб Ашуров достони» поэмаси муҳокама қилинди. Муҳокамада иштирок этган Шукрулло, Эркин Воҳидов, Гўлчехра Нуруллаева, Омон Матжон, Маъруф Жалил, Шукр Қурбон достоннинг мавзуси ҳозирги давр проблемаларига бағишланганини, юксак бадиий дид билан битилганлигини қайд этишди ҳамда айрим жузъий намчиликларини кўрсатиб ўтдилар.

Шоир Жамол Камол қимматли фикр-мулоҳазаларни учун кенгаш аъзоларига миннатдорчилик билдириди, кўрсатилган намчиликларини кўриб чиқишини айтиди.

Бу санъаткор рассомнинг ҳаёти аjoyиботларга тўла.

Ўзбекистонлик рассом Александр Волков 1886 йилда Фарғонада туғилди. Унинг отаси ҳарбий врач, онаси эъли эди. Александр Волков Тошкент, Петербург ва Киевда таҳсил қурди. Улар рассом Врубелнинг Киевдаги монументал асарлари Волковда кучли таассурот қолдирди. Унинг асарларини эър қизини билан ўрганиди. Врубел асарларига ошқинлик унда бир умрга сақланган. 1916 йилда Тошкентга қайтиб келиб чизган «В. И. Волкова портрети», «Форс қиз», «Иблис» асарлариди Врубелнинг таъсири аниқ сезилди. 1916 йилдан бошлаб Волков таъсири санъатнинг футуризм, кубизм, экспрессионизм, примитив сингар турли оқимларини бошиб ўтди. Ленин шуиси аjoyибки, Волковнинг барча изланишларида Ўзбекистон, Ўрта Осиё халқлари санъатларини беиҳоя севиб ва беиҳоя қизиқиб ўрганиш ва бундан оригинал ижодида фойдаланиш тенденцияси муким, асосий ўрин тутди. Ўзбек халқ санъатининг фусун-

кор, содда, шопрона ранг ҳамда оҳанглари Волков асарларида мафтун этувчи жойибдор куш касб эди. Волков ижодида Ўзбекистон ва ўзбек халқининг янги социалистик ҳаёти ўзининг гўзал, ҳаққоний, ёркин қирралари билан гавдалинди.

Рассом 1920, 1921, 1923 йилларда Тошкентда ва Москвада ўз кўргазмаларини намойиш қилди. Кўргазмалар унга улкан шухрат келтирди. Александр Волков, айниқ-

Ф. ТЮТЧЕВ

Денгиз тун палласи нақадар гўзал, Бунда нурлар баъзи, нарида зулмат. Ой кумуш шўъласин таратган маҳал, Ерлар нафас олар ярақар бехад. Беоён тўлиқли кенглик бағрида Шўъла ва ҳаракат, шовқин, гулдирос. Эри ёркинликда гўзалсан жуда, Кимсанс тун чоғи дилбар, бекиёс. Эй денгиз маньялари, эй тенгизс қудрат, Килинги шарофига бундай тангана. Тўлиқ кўприда жўшиб, ярақар, Ёркин юлдуз ёнар юксакда ёна. Ёркинликлар аро қалбимда тўён, Худай тушпадиқдек беҳол турбиман. Қанайди уларнинг бағрига шу он, Қалбимни чўктирсам борлигим билан.

Қўйини, баҳсланимағни, баҳса овора, Излаш ақлсизлик, баҳса аҳмоқлик. Кунузнинг заҳиға уйқундор чора, Эрта нима булар мангалайга боғлиқ. Ғам ва шодлик безовталикка, Чиндасан лийол ол чекиб барчасин. Нимага сиймонмоқ, қайғурмоқ нега Бутунини яшадиги, шукрона қилгин.

МИННАТДОРЧИЛИК

Кеча Ўзбекистон ССР Фанлар академияси А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институтида минг йил бўлиб ўтди. Бу минг йиллик СССР Олий Совети Президиумининг фармони билан институтга «Хўрмат Белгиси» ордени берилишига бағишланди. Минг йиллик институт тарихининг секретари, филология фанлари доктори Абдуқодир Хайитметов қисқа кириш нутқи билан очди. Шундан сўнг академик Шоназар Шоабдураҳмонов, филология фанлари кандидати Ма-

лохат Абдураҳмонов, Тўра Мирзаев, Бахтиёр Назаров сўзга чиқиб, институтнинг коллектив меҳнати партия ва ҳукуматимиз томонидан юксак қадрланганини минг йиллик билан туйғулар билан қайд этишди. Бу юксак мукофот институт олимларини янги-янги илмий асарлар яратишга ва филология соҳасида илмий кадрлар тайёрлашга илҳомлантиради.

Минг йиллик катташчилари жонажон Коммунистик партия ва Совет ҳукумати олиб бораёт-

МАМНУН БЎЛДИК

куй ва қўшиқларни, дилрабо рақсларни томоша қилиб бунга амин бўлдик.

Концерт она Ватанимизнинг оқсояшчилигини кўриқлаётган барча солдат ва офи-

ДЕХЛАВИЙ АСАРЛАРИГА МИНИАТЮРАЛАР

«Фан» нашриёти буюк ҳинд шоири, тарихчиси ва музикашуноси Хисрав Деҳлавий асарларига турли йилларда ишланган миниатюраларни жамлаб «Хисрав Деҳлавий асарларига миниатюралар» номи билан чоп этди.

Бу ишни амалга оширишда Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ҳамид Сулаймонов номидаги Кўлғезмалар

институт олимларининг хизмати катта. Улар Тошкент, Ленинград, Бом, Париж, Лондон кутубхоналарида сақланаётган Хисрав Деҳлавий асарларига миниатюраларни тағаб нашрга тайёрладилар.

Албумда шопирнинг машҳур «Хамса» асарига ишланган миниатюраларга кенг ўрин берилган. Бу миниатюралар ЎзФА Кўлғезмалар

институтда сақланаётган ва шопир ўлимидан ўттиз йил сўнг, 1355 йилда Хофиз Шерозий ҳамда Аҳмад ибн Вали томонидан кўчирилган нусхалардан олинди.

Албумнинг ранг-баранг чизиқлари Хиндистоннинг Патна шаҳри музейи, Деҳли илмий музейи, Хайдаробод шаҳар музейлари ҳодимлари ҳам катта ёрдам берди.

МАРОҚЛИ УЧРАШУВ

Ҳозирги доллар байтларда пахта майдонларида меҳнат қилаётган одамлар шаънига юракдан айтилган ҳар бир сўз катта дадда бўлади, эртанги меҳнат учун яхши кайфият бағишлайди. Шу маънода яқинда Сирдарё районидида «Ленинград» колхозини далаларида пахта тератётган Ф. Ёллом номидаги Сирдарё Педагогика институтини филология факультетини студентлари ҳузурига бир тўғруқ ёзувчи ва адабиётшуносларнинг келиши кўнглини бўлди. Адабиёт ҳақида, ҳаётнинг турли проблемалари тўғрисида ўзаро фикр алмашишди. Профессор Умаров Норматов ҳозирги адабиётимизда замонавийлик масаласининг ҳал этилиши ҳақида гапирди. Ёзувчи Ёллом Хошимов шу кунларда ҳаммамнинг олдида турган масъулиятли ишлар, ўз асарларининг қаҳрамонлари, уларнинг ёзилиш тарихи ҳақида ҳикоя қилди. Филология фанлари кандидати Абдураҳман Расулов, Раҳматилла Иноғомов ҳозирги ўзбек прозасидаги изланишлар, қардош адабиётлар билан бўлаётган алоқалар юзасидан мисоллар келтириб, мулоҳазалар баён қилишди.

Учрашувни бошқариб борган институт ўзбек адабиёти кафедрасининг муdiri, профессор А. Қўлжонов студентларда чуқур таассурот қолдирган бу мароқли учрашув, дилмақ сўхбат учун меҳмонларга миннатдорчилик билдирди.

И. БОБОМУРОДОВ

СОВЕТ ШОИРИГА МУКОФОТ

Рим шаҳрида Италиянинг тинчликсевар ижодкорлари томонидан ташкил этилган «XX аср шеърияти» халқаро конкурси бўлиб ўтди. Иккинчи марта ўтказилган бу конкурсга турли мамлакатлардан 313 шоир ўз шеърларини тақдим этишди. Италиянинг таниқли адабий таққидчилар, шоирлар ва журналистлардан иборат бўлган конкурс ҳайъати биринчи мукофотни атоқли со-

вет шоири Расул Ҳамзатовга беришга қарор қилди. Иккинчи мукофот италян шоири, перулик Жованни Фероттига берилди.

—Расул Ҳамзатов шеър-яни ўзининг чуқур инсонпарварлиги билан ҳайъат аъзоларини ром этди, — дейди конкурс ташкилотчиларидан бири Арабелла Коподзевич.

Ф. ТЮТЧЕВНИНГ 180 ЙИЛЛИГИГА

Улуғ рус шоири, табиат ва инсон қалби тугўналарининг файласуф куйчиси Ф. И. Тютчев таваллуд тоғанига 180 йил тўлди. Шоир А. Фет Тютчевни «ер юзидидаги энг улуғ лирик» деб атаган эди. Чиндан ҳам, Тютчев ижодиётида табиат ва инсон бир-бирига жуда нозик ришталар билан боғланиб кетган. Тютчев шеърларида табиат худди инсон ҳиссиётлари каби яшайди, нафас олади, куйлайди.

Хали ҳам қўмсайман сени, ўрганиб, Илганиман ҳақон борлигини билан. Ғамгин хотиралар нира товланиб, Кўз ўнгимга келар сенинг қиёфанг. Сенинг азиз сиймонг унутилмасдир, Менинг кўз ўнгимда мангу ланмоён. Ойра ўзармасдир ва қўл етмасдир, Кўкдаги юлдуздек мангу чарогон.

Офтоб чарқалайди, суларал ялтирар, Борлиқда табасум, борлиқда ҳаёт Дарахлар шодлиқдан қалтирар. Зағори осмонда чўзилган шод. Дарахлар куйлайди, яриқар сулар, Ҳаво муҳаббатга қорилиб қолган. Хайт лавзатиға мийриқиб қонган, Дунёнинг илланган дунёси кўлар. Сенинг аозобланим сўниқ қабнидан Бир марта отилса майин табасум. Гулмоққо лавзатин татиган дунё, Яшмоққо завқини туярдн бир зум

Муҳаммаджон ҲАЙДАРОВ таржimaiлари

«АЛЬБАТРОС» НАМОЙИШ ЭТАДИ

Яқинда қардош Чехословакия пойтахти Прага шаҳридаги маҳаллий «Альбатрос» нашриётининг ҳашаматли «Боалар китоблари уйи»да «Ўзбек болалар китоблари» кўргазмаси бўлиб ўтди. Бу кўргазмада нашриётимизда чоп этилган 200 дан ортиқ ранг-баранг китоблар, китоб безаклари, болалар адабларининг портретлари, улаҳ ҳаёт ва ижодиға онд материаллар, пойтахт — Тошкент кўришчилари, Ўзбекистонлик болалар ҳаётидан олинган кўпдан-кўп фотосуратлар ва бошқа материаллар намойиш этилди.

Чехословакиялик ношир дастларимиз кўргазма муносабати билан алоҳида плакат, таклифнома тайёрлашди. Таклифномада «Еш гвардия» нашриёти фаолияти, ўзбек болалар адабиёти, унинг бугунги ютуқлари хусусида баътафсил маълумот келтирилган.

Кўргазма кунлари биз «Альбатрос» нашриёти коллективини, маҳаллий матбуот вакиллари, ўқувчилар, студентлар билан мамлакатларимиз ўртасидаги дўстлик алоқаларини, ўзбек халқининг ўтмиш тарихи, бугунги порлоқ ҳаёти, 6 миллион тоналик «оқ олтин» хирмонимиз, пахтакорлар турмушини ва бошқа мавзуларда сўхбатлар олиб бордик.

Китоблар, шубҳасиз, сўхбатларимизга бош мавзу бўлди. Ноширлар бизнинг замонавий мавзулардаги китобларимизга, ўзбек халқ эртақларига, халқ озгани ижоди намуналарига, ёшлар ҳаёти-

Боши биринчи бетда

Пигирмачи асрда жаҳонга ҳукмрон бўлишни истаган биринчи даъвогар Адольф Гитлер жаҳондаги биринчи ички деҳқон мамлакатини ўз максали йўлидаги асосий ғов деб билди, унга қарши бор кучи билан ташланган эди. Бу кураш нима билан тугатилди? эллик беш миллион одам ҳалок бўлди: минглаб шахар-қишлоқлар, наинки шахар-қишлоқлар, мамлакатлар ҳароб бўлди. Аммо социализм ғоялари ўса ўсдики йўқ бўлиб кетмади. Бунинг ҳар хил напалон ва гитлерчилар эсда тутишлари керак эди.

Афсуски...

Берлин — Рим — Токио иттифоқининг сўнгги ҳаққаси деярли узилган — ғолиб Совет Армияси томонидан Япониянинг сара Квантун армияси емириб ташланган, Хитой, Корея деярли озод этилган, бир пайтда АҚШ Хиромса, Нагасакига атом бомбаси ташланди.

Ҳарбий объектлар бу кичи шаҳарнинг кунфайқун қилини нега зарур экани эндиликда сиёсатдан озгина ҳалбардор ҳар кимга ҳам маълум: Америка фашизмга қарши курашда афкор омма ўрасида обрўси ошиб кетган Совет Иттифоқини «тийиб» қўймоқчи бўлган эди. Совет Иттифоқи чўчимади: ўз атом бомбасини яратди!

Илоҳи қанча. Социализм самараларини империализмга ўзравонлардан ҳимоя қилиш учун ўзининг атом бомбасига эга бўлишга мажбур эди. Курол-яроғ, куч-қудратда ҳимоя тенг бўлишга интилади. Бу ҳолини СССР муҳофафза министри Д. Ф. Устинов 1981 йили берган Баёотнода ҳам таъкидлаган: Совет Иттифоқи билан Ўшма Штатлар ўртасида, Варшава Шартно маслиҳатлар билан НАТО ўртасида стратегик ядровий куроллар бўйича деярлик мувозанаг мавжуд. Бунинг мен бутун масъулиятни ҳис этгани ҳолда тасдиқлайман, деган эди. Ўша пайтда давлат секретари лавозимда бўлган Хейл ҳам ҳарбий стратегик мувозанаг мавжудлигини эътироф этган эди. Рейган бундай тенгликка рози бўлмади. «Йил ўн йил ичида СССРга нисбатан стратегик устунликка эришиш» программасини амалга ошираман, деди.

СССР кўл қовуштириб турар экан-да...

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Ю. В. Андроповнинг Баёнотида ҳукуматимизнинг тинчлигини сақлаб қолиш йўлида амалга ошираётган чора-тадбирлари аниқ равшан кўрсатиб ўтилди. Вўтун жаҳон тараққиётларар жамоатчилиги бу Баёотно кизгин қўллаб-қувватламоқда.

Қўшма Штатларнинг қадим этган жой борки, у ердадан дод саси келди. Ҳали халқларнинг хотирдан кўларилганича йўқ Вьетнамда

ОҚ УЙНИНГ ҚОРА ҚИЛМИШЛАРИ

ги қонли фожиалар! У ерни энг-янги куроллар, ендирувчи, заҳарловчи бомбалар, миналар, ҳар хил типдаги ҳарбий самолётни синов полигонига айлантирмаганимизда Америка! Ленин бари бир эрк қўшидан сув ичган халқни бўғиб таштай олмади. Шармандаси чиққани қолди.

Жаҳонга ҳукмрон бўлиш орузида курган Америка империализмининг дастлабки қадамлариданоқ қолган қонли излар ана шулар.

Америка империализми дўқ уриш билангина чекланмайпти. Унинг қўллари ҳозирданок бегуноҳ норасида ҳудуди бир тули ҳам очилмаган, ҳалоклари муҳаббатга ташна йилит қизларнинг қонига беланган! Бордиро вақтида тўхтатилмас...

«Йўқ, ўйлашнинг ўзи дахшат!»

14 ноябрь кунин Лондон яқинидаги Гринэм-Коммон ҳарбий ҳаво базасига Америка қанотли ракетапарининг биринчи партияси кела бошлади. Италия парламентида эса Сицилия оролига жойлаштириш планлаштирилган қанотли ракетапарини келтиришга фатво берилди. ГФР Бундестагида ҳам.

Ўз территорияларига янги Америка куролларини жойлаштиришга рози бўлганларнинг ақл-фаросатларига ҳайрон қолсан, киши. Наҳотки, улар Вашингтон ҳужум мурватини бошичи Ҳамон Америка ракетапарини пултида турганлар билан бир вақтда бу сигналдан биз ҳам оғза бўлишимизни тушунишмасан? Наҳотки, Ер кучини миқёсда ўт олиши мумкин бўлган ҳалокатни ўйлашмасан? Уни яқин билган америкалик ёзувчи Гор Вилданинг хабар қилишича, Рейган биринчи ҳолинингта, ҳеч нимани ўйламашунинда қилсан фароғатда яшаймиш, деб насихат қилар экан. Ўзи шу принципга амал қиларкан.

Ўйлаш, тафаккур қилишга ноқибол боланинг мактабда омон қўганини турган гап. Машҳур спортчи бўлишга нима етсин! Бир амаллаб у ўзи яшаган Диксон шаҳридаги футбол командасига кирипти. Оёққўли узун эмасми, тўп кетидан чопиш, тегишни эплатадиган. Аммо Пеле, ақалли Гарринчалик шухрат қозонолмагач, футболдан кўнгли совупти. Спорт шарҳловчиси бўлиб кетибди. Телевидение пайдо бўлиши билан дикторликка ўта қолди. Телеспектаклларида роллар икрос эди. Голливуд менежерларининг ҳам назарига тушиб, отди-отди, чопти-чопти тўла фильملарда, айланиш қонли ролларини қўйиб олди. Киноқолду ҳам бўлиб олди.

Голливудда эканида, эллигини йилларда, Рональд Рейганининг кўқисдан кунин

туғди. Йўқ, актёр сифатида эмас... Фукронинг давлатга хайрихоҳлигини текшириш бошлангиди. Сенатор Маккарти бошлиқ Федерал бюро чин сўзи, ҳақиқатда лаб одамларга «коммунист» деган тағма босиб давлат идоралари, ишхоналардан қувғин қила бошлади. Янги «алвасти овлан» анж олди. Рейган шу ҳаракатда жуда иш берди. Кимки унга ола қараган, икрос этган ролларини таниқил қилган бўлса, қора рўйхатга тирнаб фойқ қил келтирди.

Рейганининг биографиясига назар солсангиз, аслида унинг ҳаёти бошдан-оёқ коммерциал иборат. Саккиз йил давомида «Генерал элктрик» компаниясига диктор ва актёрлик қилди. У телекран орқали гапни муқаддас Америка турпоғини дахрий руслар оёқ ости қилиш хавфи борлигидан бошлар эди. Уларнинг «қизил биродарлари» конгрессидан тортиб, мактаб кутубхоналари, ҳатто сув ҳавзаларига қадар жойлашиб олганлари ҳақида тинмай ваҳима қилар эди. Ҳар кунин, ҳафтаалар, ойлар, йиллар давомида шу гап. Рейган ўйнаган телеспектакл, телефильмдан чиқадиган хулосада ҳам шу ваҳима. «Генерал элктрик» ҳужайинларининг ўзлари ҳам бу ёлгон гапга ишонмай қўйишди, шекилли, Рейган бошқарадиган телепрограммани ёниб қўйишди.

Елпнша ёлпшар, ўйлаб ўтишга арзаймади... деди Ронни Ўшма Ўшма. У артист, актир. Томошабинга, элп муким, ҳужайинларга ёкиш йўллари билди. Чиндан ҳам автомобиль савдоси қиролн Холмс Таттлага ёкиб қолди.

Автомобиль бизнеси Рейганга бойлик келтирди. 1965 йилга келиб у тузуккина миллионер бўлиб олди, миллионерлардан дўстлар ҳам орттирди. Бойлик орттириш пойгасида тўхтаган номард! Биринг икки бўлишини истасаларинг мени сайланлар, деди у дўстларига. Қирч бир нафар бош саноатчи «Рональд Рейган дўстлари» комитетини тузиб, 50 минг долларга реклама агентлигини елладиладар, сайлов олди компаниясини бошлаб юбордилар. Роннига сиёсий савод ўргатадиган муаллимлар ҳам еллашди. Масалан, Калифорниянинг ўз муаммолари ҳам бор. Бундан ташқари штат турпоғидан қандай дарёлар оқиб ўтиб, наерда қуйилиди. Ҳўш, бўлакча губернатор кутубхонадан ҳам оз-ом халбардор бўлиш керакда.

У қилишди, бу қилишди, миллионерлар Рейганни Калифорния штатига губернатор, кейин Америка Қўшма Штатларидаги йиринк мамлакатга президент қилиб қўштардилар.

Қаранг-а, у худди эртан дағидай нимани оруз қилса, барига эришиди. Эришганда ҳам биринчи хотинига айтган принцинга амал қилиб эришди.

Яна уни яхши билган Гор Вилдига мурожаат этайлик. У шундай гувоҳлик беради: Рейган «келлиган, ёниётгани, андан қаласавид, Ди-жогдоргина хотини бор... Бу тахминли дунёда яроқсиз ҳолга келган сиёсий тузум Штатлар ҳақиқий президенти ўрнига мамлакатни тезорқ урушга қилиш истаб қолганлар томонидан эди, қўлига тутқизилган шпаргалларини ўқиб берадиган эришқоч ўқувчига ўйлиди. Афсуски, Рейган бунинг оқибатини ўйламайди. Аксинча, маъқуллайди. Ҳа-я, айтгандай, қайси артист уруш даври президенти ролини икрос эттишни оруз қилмаган дейсан!»

Ленин Рейганинг бу орузи ҳеч қачон рўббага чиқмайди! Чунки бахтимизга миллати, эътиқодидан қатъий назар, атом уруши инсоният учун фақат ҳалокат келтириши мумкинлигини тушунадиган тинчлик тарафдорларининг сафи тобора кўймаймоқда. Телекамералар орқали кўрсатилаётган қудналик хроникалардан маълум: Европа мамлакатлари, Шимолий Америка, Лотин Америкасиди мамлакатлар кучли тўқини турган уммонга ўхшайди. Яқинда Лондонда, Парламент биносин олдида Гринэм-Коммонга Америка қанотли ракетапарини ташаб қилиб мингалар та тинчлик тарафдорлари ма-нифестация ўтказиладиган. Атом портлаши қурбонлиқдай қўча, майдон, ҳатто парламент бино зиналариға қадар ётиб олинлар. Хис-туйғудан маҳрум «тартиб ўрнатувчилар» учун улар тартиб бузувчиларига эди. Полиция бу намоишчилардан 300 кишини қамқолди олди. Кунин кеча Бонн шаҳрида ҳам худди шундай намоиш бўлди. Тинчлик тарафдорларининг энг инсоний талабларига ҳукумат уртқомқ билан жавоб берди.

Америка Қўшма Штатларида ҳам Оқ уйнинг янги ҳужайини мамлакатини боши берк кўчага олиб кирганини тушуниб, тўхта, шпаргалка билан иш битмайди, дунёнинг, қолаверса, Американинг тақдир чўқур ўйлашини талаб қилади, демокдалар.

ИЗ ЖАҲОНДА тинчлик посбонлари — совет кишилари бутун ақл-заковатимиз, куч-ғайратимиз билан ишлаймиш. Ўз меҳнатимиз билан мамлакатимизни қудратига қудрат қўшувимиз керак. Ҳар бир қалбада мен ўз фойдали меҳнатим билан ядроларнинг аҳолисини олдинки ошлшга қодир хиссамни қўшганим, деган ишчон нур сочиб турмоғи зарур!

Баҳоналар билан исроилликлар Сурияга ҳам дўш-қўшмасалар қилмоқдалар.

Исроил армияси доим жангвор турини керак. Чунки Дамашқ билан Исроил ўртасида низо чўқийди турган гап, — деди Шимоллий округ бошлиғи генерал Дороти.

Сурияга Вашингтон томонидан ҳам дўш-қўшмасалар қилинмоқда. АҚШнинг Давлат департаменти «Суриянинг Янги Шарқиди ҳарбий ва сиёсий таъсирини бўшатириш учун Исроил билан алоқаларини янада мустаҳкамлашини» расмий аълош қилди.

«Литературная газета» дан

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

Стамбул ҳарбий трибунали «Еркек» ойлук журналининг бош редакторини уч ой қамқоқ жазосига ҳукм қилди. Журналист турк режиссери Янмаз Гюнеининг «Йўл» фильмига бағишланган мақола эъзида айбланади. Бу қартина 1982 йилда Кени фестивалида «Олтин пальма бағиш» мукофотини кўлга киритган эди. Унда 1980 йил 12 сентябрдаги ҳарбий ўнтаристдан кейинги воқеалар аксини топганди.

ГДРдаги «Карусель» рок-группаси «Шарарфаймиз сени, Гренада» қўшиғини яратди. Қўшиқда АҚШнинг бу кичкина оролга ваҳийларча ҳужуми қатъий қораланади. Қўшиқ текстини таниқли композитор, ашулачи ва шоир Курт Демилер ёзган. Бундай сиёсий қўшиқлар рок-группа репертуарида бир талаф.

Зимбабведа чиқадиган «Етакчи» газеталардан бири бўлган «Геральдининг» хабар беришича, кейинги йилларда Жанубий Африка Республикаси ҳақиқатан ҳам қамқоқхона мамлакатига айланган. Ҳозирги пайтда бу ердаги 224 қамқоқхонада 120 мингдан зиёд «киноятчилар» ётибди. Шулардан 4 мингдан ортигини болалар ташкил қилади. Иркичилик республикаси қамқоқхоналаридидаги «ғуноҳкорлар» асосий қисми ЖАР режимиға қарши курашадиган қора тақли граждандардан иборатдир.

Сингапур ҳокимияти резина сақичларини ишлаб чиқариш ва чайнашни тақиллаш тўғрисида қонун ишлаб чиқиш ниятида. Бунинг сабаби бор. Кўпчилик ишланган резина сақичларини стоилер ҳамда стулларга, кинотеатрлар, рестороанлар ва бошқа жамоат жойлари деор-

Франциянинг нуфузли адабий мукофотларидан бири — Гонкур академиясини мукофоти — бу йил таниқли француз ёзувчиси Фредрик Тристанга «Адашганлар» романи учун берилган. Асарда бутун умри давомида бирор сатр ҳам ёзмаган, бирок бошқалар меҳнатига эъзаига таниқли ёзувчи, ҳатто адабиёт соҳасида Нобель мукофотининг лауреати бўлиб олган, тўқима қаҳрамоннинг тарихи хусусида ҳикоя қилинган. Воқеалар 30-йилларда Италия, Америка, Германия ва Испанияда бўлиб ўтади.

«Рендо» адабий мукофотиға эса кирк» ёшлик ёзувчи Жан-Мари Руар «Ушшоқан аввал» романи учун сазовор бўлган. Автор бу асариди француз йиринк буржуазиясининг 1933 — 1944 йиллардаги ҳаёти аниқ эътирган.

UZBECKA DĚTSKÁ KNĚHA

12.10 - 16.11.1983

АДАБИЁТИМИЗ СОҒЛОМЛИГИ УЧУН

Саид АХМАД

ЯНГИ ХУЖАЙИН

Набижон БОҚИЕВ

Сафар БАРНОЕВ

АМАКИМ

Амакимининг қўллари бор,
Кўзи бор,
Амакимининг йўллари бор,
Сўзи бор.
Амакимининг йўқдир икки
оёғи.
Оёқлари — унинг қўлтиқ
таёғи.
Мана ҳозир йўлга чиқар
Ту-қ, ту-қ,
Қўлтиқтаёқ гижирлайди,
Йу-қ, йу-қ...
Юриб туриб, ўйга чўмар
амаким.
Сўйиш учун шовиб қолар
аллакани.
Нафасини яна ростлаб
оқидилар,
Ен-веридан тикилади
одамлар.
Қўлтиқтаёқ инграб борар
Ту-қ, ту-қ,
Бу дегани урушга йўл —
Йу-қ! Йу-қ!

ЎЗИМ БИЛАРДИМ...

Азаматга гап қилмас қор,
«Икки»лари қатор-қатор,
Дарс ўқитар десаң дарҳол
У бошини ликилатар:
— Бунинг ўзини билардим!
Сўз очилса қайси фандан,
Ўйчан турар у дафъатан,
Банд юргандек ялм билан,
У бошини ликилатар:
— Бунинг ўзини билардим.
Болалар дер: — Эй, хум
калла,
Ичи бўм-бўш, эй, хом қалла,
Сени билмас қай маҳалла?
У бошини ликилатар:
— Бунинг ўзини билардим!

ЎЙЛАПТИ

Жаҳонгир ўйлапти,
Нимани ўйлапти?
Атрофга қараб туриб,
Ичиди сўйлапти.
Болалар ўртоқ бўлса,
Ахил ва иноқ бўлса,
Елгон, гийбат, ваҳима —
Улардан йироқ бўлса.
Ранжмаса муаллим,
Инжамаса муаллим,
«Беш» қўйшдан ҳеч қачон,
Тунчимаса муаллим,
Ўқушнинг болалар,
Ўқушнинг болалар,
Шодон уса, шод уса,
Дил қўйлапти болалар.
Нимани ўйлапти?
Туртиб қолди ўртоғи,
Чиниб қолди шу билан
Ҳамма ишнинг чатоғи...

АЙИҚПОЛВОН

Айиқполвон ўйин тушар,
Авжада чапак қийирини,
Оқиллардан қалб жўшар,
Қилар яна минг қилқ.
Нағма қилиб эгасига,
Қараб қўй қайрилиқ.
Бир жуфтайна ойна қандан
Қолмайин деб айрилиқ.

ЧУМОЛИНИНГ ИЗЛАРИ

Чумолининг изларини
Кўриб қолди,
Туяни гарани,
Деди: — бу ҳам энг қадимий
Езув бўлса керак,
Қаранг.

АНВАР ОБИДЖОН

ТУЛКИНИНГ

ТАРЖИМА ҚОЛИ

(«Игналарим чиройли»
туркумидан)
Эҳтиёт шарт уймага
Уч-тўрт эшик отганман.
Биттасини бузсалар,
Бошқасидан қочганман.
Юмалатиб ариқда
Ямлаганман Қиринни.
Авраб хатто Балқини
Ушлаб олдим бир кунин
Иккинчи ёш Хўрога
Дўсликка сўз берганман.
...Икки дўстим бор эди
Биттасини еганман.

КИТНИНГ ТАРЖИМА

ҚОЛИ

Океанда бозор йўқ,
Йўқдир ақтор ва дўкон.
Менга сандиқ керакмас,
На чақам бор, на ҳаман.
Ўт ёқмайман қозонга
Воғда мева қоқмайман.
Нон ёпмайман саҳарлаб,
Сигир-эчки соғмайман.
Дон эқмайман ер чопиб,
Сув очмайман экинга,
Тутсам, ейман текинга.

Биз бир гуруҳа зоологлар ва чорва-
дорлар Қашқир билан Бўрнини Бош
уста номидаги медалга номзод қилиб
курбатилганидан бошимиз осмонга етди.
Бўр билан Қашқир биз чорвадор-
ларнинг энг яқин ёрдамчимиздир. Ўт-
мишда бу жониворларга қарши қанча-
дан-қанча фитиллар бўлмади, дейсан.
Тушунмаган оғиллар уларни қириб
ташладилар. Ҳатто битта бўри ёки бит-

та қашқир отган овчига қимматбаҳо
мукофотлар беришган.
Эндиларда бу хилдаги тушунмовчи-
ликка кескин чек қўйилди.
Олимларимиз Бўри билан Қашқирни
«ТАБИАТ САНИТАРИ» деб жуда тўғ-
ри баҳоладилар ва бу жониворларни
«Қишлоқ китоби»га ёзиб қўйдилар.
Бўрининг замонимизда фан ҳеч қачон
изланмишдан, кашф қилинмишдан тўхтамай-
ди. Изланувчан, талантли олимларимиз

(айниқса, филолог олимлар) бўри би-
лан қашқирнинг нанки табият санита-
ри экани, ҳатто адабиёт санитари экани
ҳам исбот қилиб бердилар.

Бир гуруҳа зоологлар ва
чорвадорлар.

Қуйида ушбу ўртоқларнинг илтимос-
ларига кўра Тошкент ҳайвонот боғидан
ёзиб келинган бир репортажнинг эътибор-
ингизга ҳавола қиламиз.

— Бор. Сами Абдулҳақхорни кенки
овқат менасига йиритишган экан.

— Унга тишим ўтмайди. Тушликка
суюққина Ямин Қурбонни еб қўя қолар-
ман. Сиз-чи, сиз қайси бирини ейсиз?
Қашқир ўйлаб ўтирмай жавоб қил-
ди.

— Юмшоқроқ Мухтор Худойкулов
дуруст. Ҳазимам осон.

Сўхбат аввиги чикқанда қафас те-
ласига қўнган Ханка хушхабар олиб
келди.

— Эшитмадим демангллар, ҳайвонот
боғимизнинг ошхонасига масалчиларин
олиб келишди.

Қашқир билан Бўри бир-бирларига
маъноли қараб, лабларини ялаб қўйиш-
ди.

Ш. БАЛТАИ (ШАЛТАИ
БАЛТАЕВ)

Концертнинг иккинчи қисмида конференсье саҳнага
чиқиб, бугунги концертда қўйишчи Болта Загирев бегоб-
лиги туфайли қўйиш айтмасининг эълон қилган экан, эди,
залда гулдурас оқиллар инграб кетди. Бундай хушха-
барни эълон қилгани учун конференсьени гулдасталарга
қўйиб юбордилар.

Агар Турғунлов яна шунақа хушхабарлардан икки мар-
та эълон қилса, клубга унинг номи бериларди бўлди.

Жаҳонгир ИСМОИЛОВ

МАСАЛЧИ ВА ШЕР

Масалчи ўрмон ичра сайр этиб юрар эди,
Янги асар устиди хаёллар сурар эди.
Жониворлар бу ҳолдан воқиф бўлиб қолдилар,
Масалчининг ногаҳон банди қилиб олдилар.
Қулоқ соймай тутқунинг аяниши, додига,
Олиб келдилар зумда Шер — подшонинг олдида.
Дедилар:

— Тақсир, бу шахс бизлар ҳақда ёзади,
Ҳаётимизга хилоф хангомалар тузади.
Қилишини айтсак тил, гар айтмасак дил куяр,
Гоҳ сиз улуг зотини ҳам Қўён амрига қўяр.
Жаноб Тулки қаргани авраб шишлоқ сурайди,
Хуллас, у барчамизни ҳар хил айбга ўрайди...
— Бас, биларман! — деди Шер, — гапни қўйинг!

Тутқун, тур!

Қани, сен бу ахволининг сабабини тушуинг!

Ўзини оқламаса бир гап бўлишин билан,
Масалчин тилга кирди ютишиб, томоқ қириб:

— Тақсирим! Рости, мана, шундай масалча бўлганим,
Не ёзган бўлсам, боддан кечирганим, кўрганам,
Гоҳида жанман, юлғич, нокаси қолар қўнғим,
Нотасан, сен учун ҳам гали гап эрур унинг!

Биров ҳаётни пўл деб, биров ажал деб билар,
Оқибат рост эгилди, ёлгон тантанга қилар.

Очқ айтсам бу қолли, улар хўп пухта, айёр,
Имкон топиб, пайимин қирқишга турар тайёр.

Ишоралар эгасин топади, деб ўйладим,
Билганимни сизларнинг тилингиздан сўйладим.

Не қилай, айтсам тилим, айтмасам дилим куяр,
Шу сабаб масал битсам қўнғим тасалли тўяр...

Тинглагач Шер деди:

— Бу ҳаётнинг сирин экан,
Қўйинглар, бечорага шундай ҳам қийин экан!
Бухоро

КОРРЕКТОР
ДАФТАРИДАН

Кириш имтиҳони

Сўз касбининг устаси

Ўқувчилар касб танлаш

Кўчасига тўплашиди

Уста пар ёстиққа тош

қўйди

Этиб қолгунча сотиб қол

Анқонинг қуруғи

Итсиз боғланди

Қиш васли

Тўловчилар: Қ. Ҳожиев,

Н. Йўлдошев, С. Абдухо-

лиқов, Р. Иброҳимов, С.

Нишонов, Ш. Аҳмедов

ШУМ БОЛА ТАХРИР ҚИЛГАН МАҚОЛЛАР

Буюрганики эмас, юргганики.

Тер тўқканга бир ёнғоқ, тўқмаганга беш ёнғоқ.

Порадан келса бойлик, турмуш бўлар чиройлик.

Қўнғинг тор бўлса ҳам, уйинг кенг бўлсин.

Муҳаббат тўйда керак, ҳусн кунда керак.

Бетга айтмаганининг захри йўқ.

Қуруқ саватдан қуруқ савлат яхши.

Сочи узун хотиннинг ақли қисқа бўлмас.

Даъвогаринг зўр бўлса, дардингни ҳамёнга айт.

Мусоҳон АБДУЛҲАЕВ

Оськин директор хонасини

очди:

— Чақиртирган экансиз.

— Ҳа, кира қол. — Ди-

ректор креслога ясланиб оқ-

тирди: — Қани айт-чи, бў-

лимиздаги тажриба қандай

ўятти?

— Нима десам экан, —

деди Оськин жонланиб,
социологларнинг тавсиясига
кўра бутун бўлиш шарт бўл-
ган экан, жинс ва ёш билан
қатъий назар, бир-бири бў-
лан «сен»лаб гаплашишга ўт-
ди. Социологлар олдидан
башорат қилишганидай, ки-
шилар ўртасидаги муносабат
эркин, табиий тус олдди, шу-
нинг натижасида ишлаб чи-
қариш самарадорлиги ва иш
сифати янада ортади, деб
айтишга асос бор.

— Сени ҳам «сен»лашпа-

тими? — қизиқсинди дирек-

тор.

— Бўлмасамчи? — деди

Оськин ҳайрон бўлиб. — Акс

ҳолда тажрибанинг нима

хонати бор.

— Тўғри, — деди дирек-

тор. Дарвоқе, нега энди

мени сизлашсан?

— Шунақами? — серган

тортиди Оськин. — Ўрганиб

қолганимдан бўлса керак...

— Ҳай майли, қани энди

мени битта «сен»лаб гапир-

ворин.

— Нима дейишим керак?

— Ўзинг биласан, — деди

директор елкасини қисиб.

БОЛАНИНГ
ТИЛИ ШИРИН

— Болалар, ҳозирги замон
феллини тушуинтирмади. Ма-
сала, меҳ елман, сен ел-
сан, у елпти. Биз елпимиз,
сиз елпиз... Аҳмад, тушу-
дингми?

Аҳмад зудлик билан лун-

жини бўшатиб, деди:

— Ҳамма елпти.

Ойлада бир йўла уч фар-

занд туғилди. Катта ўғил да-

дасидан сўради:

— Дада, уларнинг ҳамма-

си бизникида қолишадими

ёки бирорта янглайдигани-

ни ажратиб оламизми?

А. МАЖИДОВ

— Ёулмоним, сен катта

бўлсанг ким бўласан?

— Акам бўламан. Акамга

ўшаб ерни сузадиган трак-

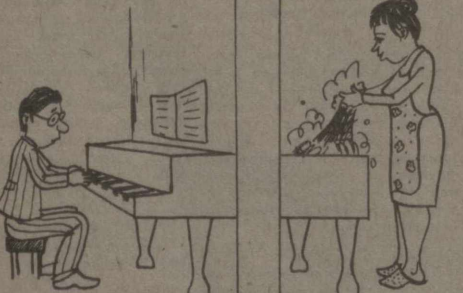
тор қайдаман.

О. ЎСАРОВ

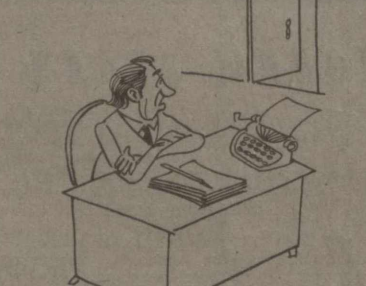
Фарғона

Рассом Р. РАЖАБОВ

Рассом М. УНГАРОВ

Рассом Р. АБДУЛЛА

